MƏHV OLMUŞ GÜNDƏLİKLƏR

İŞTİRAK EDİRLƏR

Gövhər – həkim, 42 yaşında
Fəridə – onun qızı, 22 yaşında
Qənimət – gənc mühəndis, 22 yaşında
Savalan – rəssam, 22 yaşında
Anjel – 22 yaşında
Ədalət – 38 yaşında
Skeletəbənzər kişi
Tip

BİRİNCİ PƏRDƏ

Gövhərin evi. Sadə, təmiz bir otaq. Fərəh və sevinc ifadə eləyən bir musiqi. Fəridə bu musiqinin ahənginə uyğun bir xoşbəxtlik içində gəlib zəng eləyir. İşıq, eyni zamanda, telefon xəttinin o biri ucunda, stol arxasında oturmuş Ədalətin üzərinə düşür.

Ədalət (*dəstəyi götürərək*). Eşidirəm.

Fəridə (*zarafatyana, səsini dəyişir*). Bağışlayın, yoldaş rəisi olar?

Ədalət (*səsi tanıyır, lakin zarafatla*). Kimdir soruşan?

Fəridə. Bir qəşəng qız!

Ədalət. Qəşəng qızın rəislə nə işi var?

Fəridə. İşi olmasaydı, zəng eləməzdi.

Ədalət. Buyurun, Fəridə xanım!.. Rəis sizi dinləyir.

Fəridə (*qəhqəhə ilə gülərək*). Yaman şeysən, nə qədər səsimi dəyişdim, yenə də tanıdın.

Ədalət (*gülümsəyərək*). Görürsən ki... Nə əcəb zəng eləmisən?

Fəridə. Çox sağ ol! Eləməyim?

Ədalət. Bayaq eləmişdin, ona görə deyirəm.

Fəridə. Nə olsun, bayaq eləmişdim, indi də eləyirəm. (*Nazlanaraq*) Sənsiz darıxıram.

Ədalət. Tənəffüsdə gələcəyəm.

Fəridə. Doğrudan?

Ədalət. Doğrudan.

Fəridə. Urra! İşin çoxdur?

Ədalət. Çoxdur.

Fəridə. Gəlim kömək eləyim?

Ədalət (*eyni zarafatla*). Gəl.

Fəridə. Bax, gələrəm ha...

Ədalət. Gözləyirəm.

Fəridə (*bərkdən gülür, sonra nə üçünsə pıçıltı ilə*). Öpürəm səni.

Ədalət. Mən də...

Fəridə. Çox–çox?

Ədalət. Çox-çox.

Fəridə. İşlə! (*Dəstəyi asır*)

Ədalətin üzərinə düşən işıq sönür. Fəridə gündəliyini çıxarıb eyni həyəcanla yazmağa başlayır və yazdıqca biz onun daxili səsini eşidirik.

Fəridənin daxili səsi. Mən xoşbəxtəm... Bir ay bundan əvvəl politexniki bitirdim. İndisə istədiyim oğlana ərə gedirəm. Sabah yox, birisi gün bizim toyumuzdur. Nişanlım gözəldir, yüksək vəzifə sahibidir. Nəcib oğlandır. Ah... mən bu xoşbəxtliyi gözləyirdim. Mən anamın yarımçıq qalmış səadətini tamamlamaq istəyirdim... O, ömrünün iyirmi cavan, əziz ilini mənə həsr edib... Mən sənə rast gəldiyim üçün öz taleyimə təşəkkür edirəm, Ədalət! Sən mənim himayədarım, dostum, yoldaşım, sevgilim olacaqsan! Biz sənin lə gələcək illəri ürəklə, cəsarətlə qarşılayacağıq.

Gövhər gəlir.

Fəridə. *Ana, deyəsən, yaman yorulmusan?*

Gövhər. Yaman. Bu gün düz on beş evə getmişəm.

Fəridə. Sənin də sahən o qədər böyükdür ki...

Gövhər. Böyüklüyünün eybi yoxdur... Təki xəstəlik olmasın. (*Kağıza bükülü parçanı çıxarıb Fəridəyə verir*) Sənin üçün neylon pərdəlik almışam.

Fəridə. Neçə pəncərə üçündür?

Gövhər. Səkkiz.

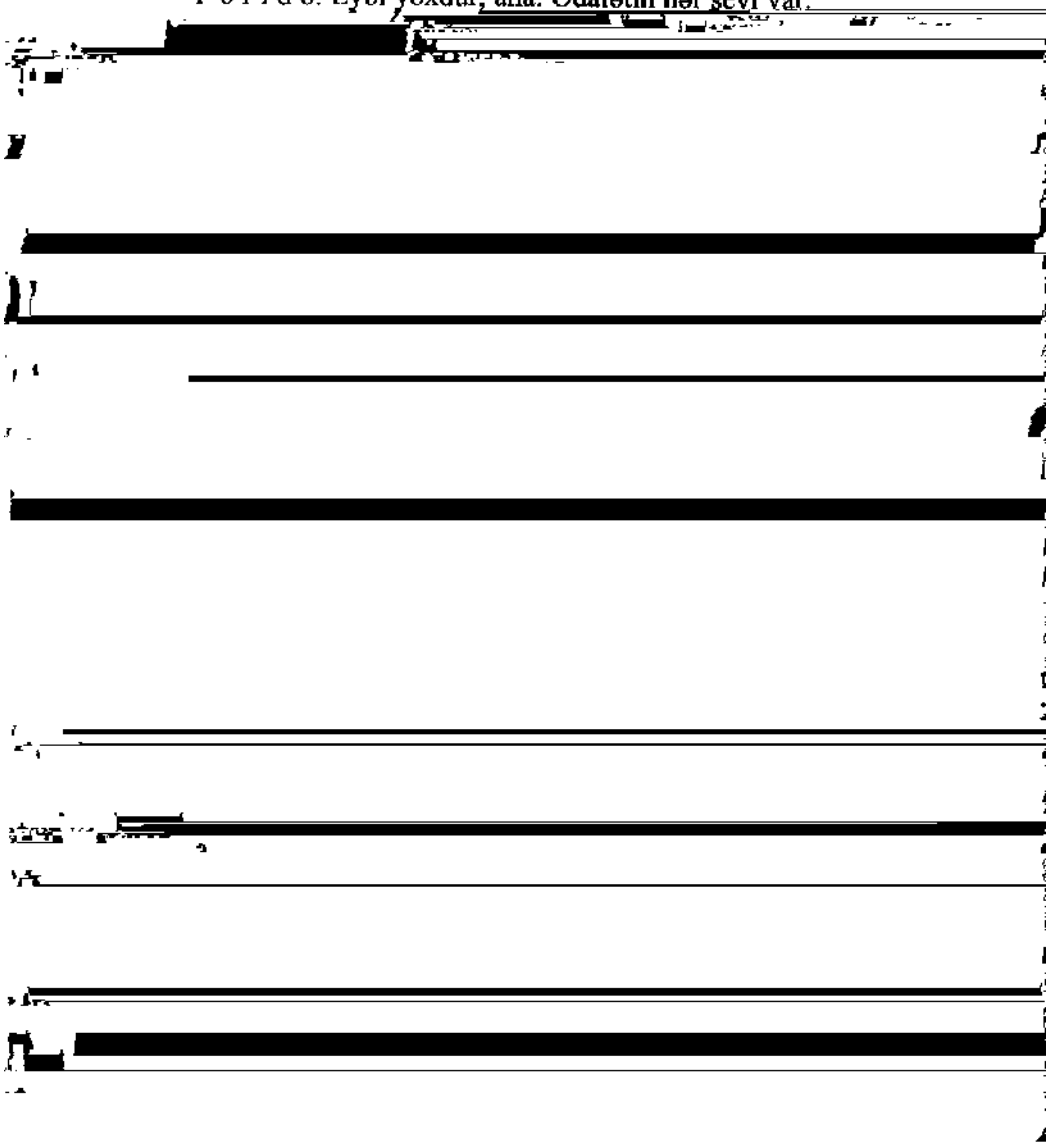
Fəridə. Dayan görüm çatır? (*Gözlərini yumaraq xəyalən sayır*) İki... üç... beş... altı... iki də kabinet. Hamısına çatır. Sən heç Ədalətin evinə getməmisən, pəncərələrin sayını hardan bilirsən?

Gövhər. Küçədən saymışam.

Fəridə (*parçaya baxır*). Oy, nə gözəl rəngi var.

G ö v h ə r. "Hədiyyələr salonu"nda qəşəng bir süfrə vardı, beş manatım çatmadı...

F ə r i d ə. Eybi yoxdur, ana. Ədalətin hər şeyi var.

F ə r i d ə (*ona diqqətlə baxaraq*). Ana, nə üçün mənim Ədalətə getməyim səni sevindirmir?

G ö v h ə r (*onun üzünə baxmadan*). Nədən bilirsən sevindirmir?

F ə r i d ə. Hiss edirəm... O, sənin ürəyindən deyil.

F ə r i d ə (*qızğınlıqla*). Ancaq... ana, inan ki, Ədaləti tələbə vaxtında necə görmüsənsə, indi də elədir. Hələ, bəlkə də, daha yaxşıdır. (*Şirin xəyala dalaraq*) Eh, bilirsən necə təmiz oğlandır?.. Srağagün axşam gəzməyə gedəndə, qucağında uşağı olan cavan bir qaraçı arvadı bizə yaxınlaşıb sədəqə istədi. Ədalət çıxarıb ona bir onluq verdi. Eh, hələ bu nədir ki, sən onu yaxından tanısan, valeh olarsan. (*Qısa pauza*) Nə üçün dinmirsən, ana?

G ö v h ə r. Mən sənə inanıram, Fəridə, başqa nə deyə bilərəm ki...

F ə r i d ə (*eyni həyəcanla*). Mən istəyirəm ki, onun necə insan olduğunu sən də mənim kimi hiss eləyəsən.

G ö v h ə r (*dərindən nəfəs alaraq*). Mən arxayınam ki, ürəyin səni aldatmır.

F ə r i d ə. Oh, nə danışırsan, ana! Onun səndən yaman xoşu gəlir. Deyir, Gövhər xanım alicənab qadındır.

G ö v h ə r. Təşəkkürlər.

F ə r i d ə (*eyni həyəcanla*). Deyir, biz evlənəndən sonra gərək Gövhər xanımı qoymayaq işləsin.

G ö v h ə r (*təəccüblə*). Nə üçün?

F ə r i d ə. Çünki, deyir, sahə həkimi olmaq ağır peşədir. İndiyə qədər işlədiyi bəsdir. Qoy bundan sonra da istirahət eləsin.

G ö v h ə r (*maraqla*). Bəs, sən nə cavab verdin?

F ə r i d ə. Onun fikrini təsdiq elədim. Doğrudan da, nə qədər işləyəcəksən? Küçələrdə nə qədər ayaq döyəcəksən? Bəzən o qədər yorulursan ki, gecə ayaqlarının ağrısından yata bilmirsən.

G ö v h ə r. Düzdür, ancaq, ayaqlarım ağrıyanda da, mən özümdə bir xoşhallıq hiss edirəm. Vicdan rahatlığı hər şeydən gözəldir, qızım! Mənim müalicə eləyib sağaltdığım körpələr indi institutlarda oxuyurlar. Məktəblərdə dərs deyirlər. Dağlarda mühəndislik edirlər. Elə ailələr vardır ki, mən iyirmi ildir gedib-gəlirəm... (*Gülümsəyir*) Bir zaman özlərini müalicə elədiyim körpələrin indi uşaqlarına baxıram. Bütün bunlardan ayrılmaq... Həmişəlik ayrılmaq...

F ə r i d ə. Sənin cəmi qırx yaşın var. Özün də, maşallah, elə qalmısan, otuzdan artıq vermək olmaz.

G ö v h ə r (*gülümsəyir*). Nə demək istəyirsən?

F ə r i d ə. Onu demək istəyirəm ki... Sən indi də ərə gedə bilərsən.

G ö v h ə r (*ciddi*). Ərə getmək istəsəydim, indiyəcən gedərdim. Nə mane olurdu?

F ə r i d ə. Mane olan şeylər var idi...

G ö v h ə r. Məsələn?

F ə r i d ə. Atamın xatirəsi... Məni istədiyin kimi böyütmək arzusu.

G ö v h ə r (*dərindən nəfəs alaraq*). Atanın xatirəsi mənim üçün çox əzizdir. Lakin öz istəkli ərindən sonra ərə getməyə hər bir qadının haqqı vardır. Hətta, mən deyərdim ki, bu, onun insanlıq borcudur. Əgər, mən sənin atandan sonra bir başqasını onun qədər istəsəydim, tərəddüd etmədən ərə gedərdim. Bu, səni bu cür böyüdüb boya-başa çatdırmağıma mane ola bilməzdi!

F ə r i d ə. Mən buna əminəm!

G ö v h ə r. Mən sənin atandan sonra heç kəsi istəyə bilmədim. Nə üçün? Bilmirəm. (*Qısa pauza*) Madam ki, istəyə bilmədim, demək, ərə də gedə bilməzdim. Çünki, mənim fikrimcə, istəksiz-məhəbbətsiz həyat gec-tez aparıb ikiüzlülüyə, saxtakarlığa, yalana çıxaracaqdır ki, dünyada bundan pis iş yoxdur. (*Kəskin*) Bu, cəhənnəmdir!

F ə r i d ə. Başa düşmürəm, ana.

G ö v h ə r. Ailədə "sən özün üçün, mən də özüm üçün" prinsipi dözülməz bir haldır. (*Həyəcanla*) O evdə ki, səmimiyyət yoxdur, orada həyat da yoxdur. Orada ata-ananın öz balalarına münasibəti də saxtadır. Heç bilirsənmi bu nə deməkdir?

F ə r i d ə. Hiss edirəm.

G ö v h ə r (*qızğınlıqla*). İnsanda qətiyyət olmalıdır. Heç kəs bizi sürünməyə məcbur etmir. (*Telefon zəngi. Fəridə dəstəyi götürür*)

F ə r i d ə. Eşidirəm. Bu saat. (*Dəstəyi anasına uzadaraq*) Səni istəyirlər!

G ö v h ə r (*telefonla*). Bəli... Mən yazdığım dərmanları vermisiniz? Axşamçağı, saat 6-da gələrəm. İndi? (*Qısa pauza*) Yaxşı... (*Dəstəyi yerinə qoyur*) Mən getdim.

F ə r i d ə. Heç olmasa, bir az dincələydin. İşdən indi çıxmısan.

G ö v h ə r. Anadır. Ürəyi dözmür. Xahiş edir ki, indi gəlim.

F ə r i d ə. Naharımız hazırdır.

G ö v h ə r. Yarım saata gəlirəm. (*Çıxır*)

Fəridə bir neçə saniyə onun ardınca baxır. Sonra birdən sevinc, fərəh qarışıq bir həyəcanla oturub yazır.

F ə r i d ə n i n d a x i l i s ə s i. Anam haqlıdır. Lakin bizim gələcək ailəmizdə hər şey gözəl olacaq. Hər şey aydın və səmimi olacaq.

Çünki biz son nəfəsimizə qədər bir-birimizi sevəcəyik. Bir-birimizə sadiq olacağıq. Anam haqlıdır. Sədaqət, səmimiyyət olmayan yerdə həyat da yoxdur. Məgər, dünyanın bütün ağıllı adamları bu nəticəyə gəlməyiblərmi?

Birdən lap yaxınlıqda mahnı eşidilir.

Q ə n i m ə t və S a v a l a n (*oxuyurlar*).

Pəncərədən daş gəlir,
Ay bəri bax, bəri bax.
Xumar gözdən yaş gəlir,
Ay bəri bax, bəri bax.

Səni mənə versələr,
Ay bəri bax, bəri bax.
Hər görənə xoş gələr,
Ay bəri bax, bəri bax.

Fəridə qalxıb pəncərəni açır. Qənimətlə Savalan bayırda görünürlər.

F ə r i d ə (*zarafatla*). Buyuracaqlar içəri.

Q ə n i m ə t. Kim var?

F ə r i d ə. Birinci dəfədir gəlirsiniz?

S a v a l a n. Demək istəyirik ki, təzə nişanlın sizdədir, ya yox?

F ə r i d ə. Çox sağ olun. Məgər, mənim köhnə nişanlım da var idi?

Q ə n i m ə t. Əlbəttə!

F ə r i d ə (*eyni zarafatla*). Kim idi o xoşbəxt qəhrəman?

Qənimət əlini döşünə qoyur. Fəridə qəhqəhə ilə gülür. Qənimətlə Savalan gəlirlər. İkisi də təxminən Fəridə ilə yaşıddır. İkisi də yaraşıqlı və üzügülər oğlandır. İkisi də son dəblə geyinmişdir. Hərəsinin qoltuğunda bir şey var.

S a v a l a n. Nə cür oxuyuruq?

F ə r i d ə. İndi sizin mahnınızı eşidəndə ürəyim birtəhər oldu.

Q ə n i m ə t. Nə cür, yəni, birtəhər?

F ə r i d ə. Elə bil, tələbəlik həyatımızdan yüz il imiş ki, ayrı düşmüşəm.

S a v a l a n. Yəni, daxil olduğun təzə aləm səni bizdən bu qədər uzaqlaşdırıb?

Q ə n i m ə t (*dərdli-dərdli*). Dünyanın işi belədir, dostum Savalan.

S a v a l a n (*eyni zarafatla*). Qəm çəkmə, dostum Qənimət.

Q ə n i m ə t (*eyni zarafatla*). Elə isə, hədiyyəni aç.

F ə r i d ə. Nə hədiyyə?

S a v a l a n. Bəs birigün toyunuz deyil?

Q ə n i m ə t. Biz orda iştirak eləyə bilməyəcəyik, ona görə, səni bu gün təbrik etmək istədik.

F ə r i d ə. Nə üçün iştirak etmirsiniz?

S a v a l a n. Atalar deyib, çağırılan yerə ar eləmə, çağırılmayan yeri dar eləmə.

F ə r i d ə. Mən özüm sizi dəvət edirəm!

Q ə n i m ə t. Təşəkkür.

S a v a l a n. Gecdir. Nişanlın bizi tanımır. Özü də böyük vəzifədə.

F ə r i d ə. Nə olsun...

Q ə n i m ə t. Dostum Savalan, hədiyyəni aç! (*Savalan açır*) Bu, Savalan dağının şəklidir. Dostum Savalan bunun üstündə düz altı ay işləyib.

F ə r i d ə (*həqiqətən heyran olaraq*). Ah, nə gözəldir.

Q ə n i m ə t. Məğrurdur, əzəmətlidir.

F ə r i d ə. Nə qədər dərin hisslə çəkilmişdir.

Q ə n i m ə t. Çünki rəssam ürəyini o dağlarda qoyub gəlib.

F ə r i d ə (*mütəəssir bir mehribanlıqla Savalana*). Təşəkkür edirəm. Mən bunu öz otağımdan asıb, hər gün tamaşa eləyəcəyəm.

S a v a l a n (*qızın sözündən mütəəssir olur*). Bunu düşünmək bizim üçün böyük təsəllidir.

Q ə n i m ə t (*kağıza bükülü bir şey çıxarıb verir*). Bu da Qənimətin hədiyyəsidir.

F ə r i d ə. Oy!.. Nə qəşəng köynəkdir!

Q ə n i m ə t. Təmiz dəvə yunundandır. Bacım toxuyub...

F ə r i d ə. Nə zəhmət çəkirdi?..

Q ə n i m ə t. Yaxşı, yaxşı. Özün həmişə dəvə yunundan köynək arzulayırdın.

F ə r i d ə. Bacına yazarsan ki, Fəridə deyir, çox sağ olsun! Bəs bu?

Q ə n i m ə t. Bu da, bir-birimizə rast gəldiyimiz vaxtdan ta bu günə qədər mənim yazdığım gündəliklərdir.

F ə r i d ə. Bunu mənə nə üçün verirsən? Gerisini yazmayacaqsan!

Q ə n i m ə t. Yox!

F ə r i d ə. Nə üçün?

Q ə n i m ə t. Çünki bu səhər o günlərə nöqtə qoyuldu. Ancaq səndən bir xahişim var: bu zərfi ilk uşağın olandan sonra açarsan?

F ə r i d ə. Niyə?

Q ə n i m ə t. Mən belə istəyirəm. Söz verirsən?

F ə r i d ə. Söz verirəm... Ancaq bu nə deməkdir?

Q ə n i m ə t. Bu o deməkdir ki, mənim ürəyimi də sən özünlə aparırsan.

F ə r i d ə (*gözləri yaşarır*). Mən ölüm, belə zarafatları burax, Qənimət.

S a v a l a n (*Qənimətə*). Sən də! Niyə qızın ürəyini kövrəltdin?

Q ə n i m ə t (*eyni zarafatla*). Eybi yoxdur. Bu göz yaşları sonra mirvari olub Fəridənin gəlinlik tacına düzüləcək!..

F ə r i d ə. Qənimət! Sən gələcəkdə öz vəziyyətini düzəldib evlənmək istəyəndə heç bir qız sənə "yox" deməyəcək. Qızlar səni mənsiz görəndə arı kimi üstünə elə töküləcəklər ki, heç bilməyəcəksən Fəridə harada qaldı.

Q ə n i m ə t (*zarafatyana pafosla*). Biz əsəblərimizi dəmir kimi möhkəmləndirmək üçün şüşə qırıntıları üzərində ayaqyalın gəzirik.

S a v a l a n. Əlimizi bıçaq kəsəndə yerinə duz basırıq!

Q ə n i m ə t. Məhəbbət ürəyimizi parçalayanda yeməyə güc veririk.

S a v a l a n. Çünki bizə enerji lazımdır. Qüvvət lazımdır!

Q ə n i m ə t. Yollar çətin, mənzil isə uzaqdır. (*Oxuyur. Savalan da ona qoşulur*)

Mənzil uzaq, yollar çətin, ömür qısadır,
Mərdlik bizə babalardan yadigardır...
Cavan qartal qanad çalır dağ başında...
İgid qorxmaz uçurumdan, fırtınadan, borandan.
Sevgilisi dözməz çətin yollara,
Lakin oğlan ona deməz vəfasız...
Çünki sevgilimiz ürəyimizin bir parçasıdır;
Lakin vətən əcdadımızın yadigarıdır.
Bizə ömür vətən üçün lazımdır,
Bizə ömür gələcək üçün lazımdır...

F ə r i d ə. Sizə qulaq asıram, ürəyimdə bir qəriblik, bir qüssə hiss edirəm. Elə bil ki, mən də Savalan kimi doğulduğum dağlardan ayrı düşmüşəm... Belə anlarda mən yanımda, lap qulağımın dibində qüvvətli bir insan nəfəsi duymaq istəyirəm.

Q ə n i m ə t. Əgər, sənin indi getdiyin oğlan belə qüvvətli bir insandırsa, mən sizin evlənməyinizi təbrik eləyə bilərəm.

F ə r i d ə. Sən istehza eləyirsən?

Q ə n i m ə t (*sərt*). Yox!

F ə r i d ə (onun əlindən tutaraq). Mənim əzizim...

Q ə n i m ə t (*zarafatyana*). Xahiş edirəm mənə toxunmayasan...

F ə r i d ə. Nə üçün?

Q ə n i m ə t. Bəlkə ərin qısqancdır...

S a v a l a n. Düz deyir də, bəlkə ərin qısqancdır.

F ə r i d ə. Çox sağ ol, bu "ər" nə sözdür?

Q ə n i m ə t. Yaxşı, həyat yoldaşın.

F ə r i d ə. Oy, bu "həyat yoldaşı" sözündən də lap acığım gəlir.

Q ə n i m ə t. Bəs, onda nə deyək?

F ə r i d ə. Bilmirəm. Savalan, sən də məni məzəmmət eləyirsən?

S a v a l a n. Yox, mən sənin Qənimətdən ayrılmağını alqışlayıram.

Q ə n i m ə t. Hətta, alqışlayırsan?

S a v a l a n. Bəli!

F ə r i d ə. Nə üçün?

S a v a l a n. Çünki Qənimətə sənin kimi rəfiqə lazım deyil.

F ə r i d ə (*təəccüblə*). Nəyə görə?

S a v a l a n. Ona görə ki, sən də hər gün gördüyümüz bahalı şubalardan geymək istəyən adi qızlardan birisən.

F ə r i d ə (*bərk sarsılaraq*). Tutalım ki, elədir, kim yaxşı yaşamaq istəmir?

S a v a l a n. Hamı yaxşı yaşamaq istəyir, bu, hər bir insanın arzusudur.

F ə r i d ə. Bəs, onda nə demək istəyirsən?

S a v a l a n (*zarafatla*). Onu demək istəyirəm ki, əgər, bütün qızlar sənin kimi düşünsəydi, biz arvadsız qalardıq. Qənimətə elə qız lazımdır ki, onunla birlikdə hər cəfaya dözməyi bacarsın.

F ə r i d ə. Əgər, mən... o oğlanı, Ədaləti sevirəmsə...

S a v a l a n. Sən eyni sözləri Qənimət haqqında da deyirdin.

F ə r i d ə. Lakin o sevgi bizim həyatda ilk görüşümüz idi. İndi mənə elə gəlir ki, Qənimәti həmişə səmimi bir dost, bir qardaş kimi istəmişəm.

S a v a l a n (*yarızarafatla*). Əlbəttə, indi sənə elə gələr...

F ə r i d ə (*həyəcanla*). Biz üçümüz də bir yaşdayıq, Savalan! Üçümüzün də ağzından süd iyi gəlir. Bizi, yenicə atıldığımız bu həyat-

da nə gözlədiyindən xəbərimiz yoxdur! Mən uşaq vaxtı, demək olar ki, yalqız böyümüşəm. Anam gecə-gündüz öz xəstələri ilə məşğul olardı... Onların həyatından mənə dəhşətli şeylər danışardı. Mən daima özümdə, nə isə, anlaşılmaz bir qorxu hiss eləyərdim. Ona görə də, meylimi gəncliyimizin ilk günlərində rast gəldiyim Qənimətə saldım.

S a v a l a n. Çünki Qənimət qızıl kimi bir oğlan idi.

F ə r i d ə. Doğrudur. Lakin illər keçdikcə, hiss eləməyə başladım ki, o da mənim kimi yalqızdır, köməksizdir.

S a v a l a n (*gülümsəyir*). Demək, ona görə də, indi sən məhz "mühüm cənaba" ərə gedirsən...

F ə r i d ə (*inciyir*). Xahiş edirəm, onun haqqında belə danışmayasan.

S a v a l a n (*eyni təbəssümlə*). Bağışla...

F ə r i d ə. O, həyatda ayağını yerə möhkəm dirəmiş güclü və eyni zamanda, çox yaxşı bir adamdır. O, sizə də lazım olan adamdır.

S a v a l a n. Yox, o barədə bizi məzur qılacaqsan.

F ə r i d ə. Mən səni başa düşürəm, Savalan. Əgər, o, bizim həmişə nifrət elədiyimiz nadan bir karyerist olsaydı, mən elə söz deməzdim.

S a v a l a n. Biz sənin ərini tanımırıq. Özümüz də zəhmətkeş babayıq. Zənn edirəm ki, bizim arxamızda dayanacaq adama ehtiyacımız olmayacaq.

F ə r i d ə (*dərindən nəfəs alaraq, dalğın halda*). Heyf ki, mən öz hisslərimi sizə izah eləyə bilmirəm.

S a v a l a n. Eybi yoxdur. Həyat özü izah eləyər. (*Bərk mütaliəyə dalmış Qənimətə yaxınlaşaraq əlini onun oxuduğu qəzetə çırpır*) Daha bəsdir, dur.

Q ə n i m ə t (*qəzeti stolun üstünə ataraq qalxır*). Zəhmətə! İstehsalata!

S a v a l a n. Sən istehsalata, bəs, mən hara?

Q ə n i m ə t. Sən də öz daxili aləminə. Xəyallarının qanad çaldığı dünyalara.

S a v a l a n. Tənqidçi Qorxmazov mənim daxili aləmimə, özü demişkən, elə bir əmudi zərbə endirib ki, daş üstündə daş qalmayıb. Xəyallarımı da şil-küt eləyib, yıxıb bir tərəfə. Özümə də məsləhət verib ki, əgər, həqiqi rəssam olmaq istəyirəmsə, gedim fermada çoban Rəşidin bir qoyundan iki quzu almağının, bənna Mədədin evləri vax-

tından tez hörüb qurtarmağının sirlərini öyrənib əsərlərimdə əks etdirim.

Q ə n i m ə t. Bax, belə... Afərin Qorxmazov. (*Fəridəyə zarafatla*) Mənim vəfasız Fəridəm nə üçün belə dalğındır?

F ə r i d ə (*incik*). Mən ölüm bəsdir, Qənimət.

Anjel daxil olur. Bu, Fəridə yaşında boylu-buxunlu gözəl bir qızdır. Üzünün ifadəsi onu görüb-götürmüş, gənc kübar qadınlara bənzədir. Son dəblə və çox səliqəli geyinmişdir. Hərəkətləri sərbəst və ağayanadır.

F ə r i d ə (*onu qucaqlayır*) Sən də buralara gəlib çıxarmışsan... (*Savalana*) Tanış olun, mənim uşaqlıq rəfiqəm Anjel xanım. Orta məktəbin səkkizinci sinfinə qədər bir yerdə oxumuşuq.

S a v a l a n (*Anjellə əl tutuşaraq*). Savalan!

Q ə n i m ə t (*Anjellə əl tutuşaraq*). Qənimət!

A n j e l (*Qənimətin əlini buraxmayaraq, zarafatla Fəridəyə*). Yoxsa, bu, Rembrandtın əsərində qartalın oğurlayıb apardığı Qənimətdir?

Q ə n i m ə t. Özüdür ki, var.

A n j e l. Bəs, niyə, qayıtdınız?

Q ə n i m ə t (*eyni zarafatla*). Qartal məni dilə tutmuşdu ki, cənnətə aparır... Baxdım gördüm yalandır, hər tərəf cəhənnəm kimi zəbanə çəkən göysüz-göyərtisiz bir səhradır. Ona görə də, fürsət tapıb əkildim.

A n j e l. Afərin! Qaçıb qurtarmaq da igidlikdəndir. (*Fəridəyə*) Sən nə qədər gözəlləşmisən, nə qədər qəşəng, gümrah görünürsən, Fira...

F ə r i d ə. Mənə Fira demə, Anjel. (*Zarafatyana*) Dostlarımın onda acığı tutur.

A n j e l (*oğlanlara yuxarıdan-aşağı saymazyana bir nəzər salaraq*). Doğrudanmı?.. Eşitdim sabah yox, birigün sənin toyundur? (*Fəridə başı ilə təsdiq edir*) Jenix bu cənabların hansıdır?

F ə r i d ə. Heç biri. (*Yavaş səslə*) Bəlkə indi bura gəldi, görərsən. Sən xaricdən nə zaman qayıtmısan?

A n j e l. Dörd aydır.

F ə r i d ə. Gör neçə aydır səndən məktub almıram. Xaricdə çox qaldın?

A n j e l. İki il yarım.

S a v a l a n. Anjel xanım xaricə nə üçün getmişdi?

A n j e l. Atalığım səfarətxanada işləyirdi.

S a v a l a n (*qəribə bir sevinclə*). Doğrudan? Atalığınızın famili nədir?

A n j e l. Rabinoviç.

S a v a l a n. Bıyy...

A n j e l. Nə var?

S a v a l a n. Heç... Bəs, siz azərbaycanlı deyilsiniz?

A n j e l (*gülümsəyir*). Bu çox staramodnı sual oldu. Doğrusu, mən özüm də bilmirəm hansı millətdənəm.

S a v a l a n. Yenə də...

A n j e l (*zarafatla*). Ox... gözəl oğlanları həmişə belə üzlü gördüm. Mənim atam azərbaycanlı, anam isə polyakdır, atamın vəfatından sonra anam yəhudiyə ərə gedib...

S a v a l a n. Demək, bir növ, internasional...

A n j e l. Aha... Tapdınız... Fəridə, sən heç demədin quşu qanadından tutan bu oğlanlar kimdirlər, nəçidirlər?

F ə r i d ə (*barmağı ilə göstərərək*). Qənimət institut yoldaşımdır.

A n j e l (*mənalı təbəssümlə*). Hə... Sən gərək ki, bunun haqqında mənə yazmışdın.

F ə r i d ə. Savalan da Qənimətin yaxın yoldaşıdır... Mənim də dostumdur. Eyni zamanda, çox istedadlı bir rəssamdır.

A n j e l (*birdən canlanaraq şıltaq bir qız ədası ilə*). Savalan! Mən azərbaycanlılar arasında belə bir ada rast gəlməmişəm.

S a v a l a n. Savalan Cənubi Azərbaycanda hər yerdən görünən uca bir dağdır. Mən də o dağın ətəklərində dünyaya gəldiyim üçün qoca nənəm adımı Savalan qoyub.

A n j e l. Başa düşdüm. Demək, siz, İran demokratlarındansınız. (*Gözlənilməyən bir mehribanlıq və səmimiyyətlə*) Mən Fransa qəzetlərinin birində sizin haqqınızda oxumuşam. Azərbaycana gəlmiş bir jurnalist sizi tərifləyib yazmışdı ki...

S a v a l a n. Xahiş edirəm ki, bunu bir də heç yerdə danışmayasınız.

A n j e l (*təəccüblə*). Nə üçün?

S a v a l a n. Çünki həmin jurnalistin hansı sinifdən olduğu mənə məlum deyil.

A n j e l. Bunun nə dəxli var?

S a v a l a n. Necə nə dəxli var? Birdən oldu burjua jurnalisti... Ondan sonra gəl Qorxmazova cavab ver. (*Qənimətlə Fəridə bərkdən gülürlər*)

A n j e l. Qorxmazov kimdir?

S a v a l a n. Şünas... sənətşünas... Hay-küy salacaq ki, bunun əsərlərinin burjua jurnalistinə xoş gəlməsi təsadüfi deyil...

A n j e l. Siz də elə idiotun sözünə əhəmiyyət verirsiniz?

S a v a l a n. Əhəmiyyət verənlər tapılır.

A n j e l. Mən elə bilirdim ki, siz cəsarətli oğlansınız.

S a v a l a n. Siz yanılmamısınız, mən, doğrudan da, cəsarətli oğlanam. Ancaq neyləyəsən ki, Qorxmazov dünyada heç bir həqarəti vecinə alan deyil. Bu üzünə şillə çəksən, o biri üzünü çevirəcək.

A n j e l. O... belə adamlardan, doğrudan da, çəkinmək lazımdır. Yaxşı, bəs, siz həqiqi ürək sözlərinizi öz rəsmlərinizdə necə ifadə edirsiniz?

S a v a l a n. Birtəhər basırığa salıb, şünasın gözündən yayındırırıq. (*Gülüşürlər*) Qorxmazovun beyninin girinti-çıxıntıları siz deyən qədər də incə deyil.

A n j e l. Siz mənim xoşuma gəlməyə başlayırsınız...

S a v a l a n. Mən buna çox şadam.

A n j e l. İstehza edirsiniz?

S a v a l a n. Sizin kimi qadının xoşuna gəlmək xoşbəxtlikdir.

A n j e l. Siz mənim rəsmimi çəkərsiniz?

S a v a l a n. O barədə fikirləşərik.

A n j e l. Ah, fikirləşərsiniz...

Maşın səsi eşidilir.

F ə r i d ə (*sevinc içində*). Ədalətdir!

A n j e l. Kim? (*Pəncərəyə yaxınlaşır*)

F ə r i d ə (*Anjelin qulağına*). Təzəbəy.

Maşın qapısı açılıb-örtülür. Anjel pəncərədən diqqətlə baxır. Üzü birdən-birə tutqun bir ifadə alır. Pəncərədən çəkilərək Savalana.

A n j e l. Bir siqaret verin.

Savalan siqaret qutusunu çıxarıb onun qabağına tutur. Anjel bir siqaret götürüb yandırır. Savalan siqaret qutusunu onun yanındakı stolun üstünə qoyur.

Q ə n i m ə t (*Fəridəyə*). Biz gedək...

F ə r i d ə. Siz heç yerə getməyəcəksiniz! Aydındır?! Mən sizi Ədalətlə tanış edəcəyəm.

S a v a l a n (*zarafatla Qənimətə*). Eybi yoxdur. Dayan görək bu necə Ədalətdir.

Ədalət daxil olur. Bu, otuz səkkiz yaşında, gözəl geyinmiş, yaraşıqlı bir adamdır. Hərəkətlərində nəzakətli və çox mülayimdir, üsulludur. Sanki addımını belə düşünmədən atır.

F ə r i d ə (*onun əlindən yapışaraq*). Ədalət... Sən nə yaxşı vaxtda gəldin. Mənim dostlarımla tanış ol.

Ədalət, Anjeli gördükdə, bir an yerində donur, sonra dərhal özünü ələ alaraq gülümsəyir.

Ə d a l ə t. Məmnuniyyətlə. (*Oğlanlarla tanış olur. Anjelə yaxınlaşdıqda yenə də bir an çaşır və nə edəcəyini bilmir. Lakin Anjel onu bu çətin vəziyyətdən qurtarır*)

A n j e l (*əlini uzadaraq*). Anjel!

Ə d a l ə t (*oğlanlara*). Biz, demək olar ki, qiyabi tanışıq. Fəridə sizin haqqınızda mənə danışıb. (*Savalana*) Siz gərək ki, rəssamsınız.

S a v a l a n. Bəli, gərək ki...

Ə d a l ə t (*gülümsəyir*). Bağışlayın. Başımız işə o qədər qarışır ki, öz sənətkarlarımızı da tanıya bilmirik.

Q ə n i m ə t. Siz, onsuz da, Savalanı tanıya bilməzdiniz.

Ə d a l ə t. Nə üçün?

Q ə n i m ə t. Çünki o danqratla qaldırılmamışdır.

Ə d a l ə t (*gülümsəyir*). Başa düşürəm.

Qənimətin ifadəsindəki sərtlik Fəridəyə də, Ədalətə də təsir edir. Lakin Ədalət özünü o yerə qoymur. Anjel papiros çəkir. Pauza.

Ə d a l ə t (*Qənimətə*). Sizi hara təyin elədilər?

Q ə n i m ə t. Dəniz mədənlərinə.

Ə d a l ə t. Əgər, yerinizdən narazı olsanız, mən kömək edə bilərəm...

F ə r i d ə (*ruhla*). Qənimətə mən də demişəm.

Q ə n i m ə t (*hövsələsiz*). Təşəkkür edirəm. Mən yerimdən çox razıyam. (*Fəridəyə*) İcazənizlə biz gedək.

Ə d a l ə t. Nə üçün belə tez? Mən, məmnuniyyətlə, sizinlə söhbət etmək istərdim.

Q ə n i m ə t. İltifatınız artıq olsun.

Ə d a l ə t. Deyim şoferə sizi aparsın.

S a v a l a n. Təşəkkür edirik. Ayaqla gedərik. Ayaqla getmək yaxşıdır. Pis öyrənərik.

Q ə n i m ə t. Hələlik.

S a v a l a n. Hələlik, Anjel xanım, ümid edirəm ki, təsadüf bizi bir də görüşdürər.

F ə r i d ə (*incimiş halda*). Gedək sizi ötürüm.

Q ə n i m ə t. Zəhmət çəkmə.

F ə r i d ə (*sərt*). Yaxşı... yaxşı...

Artırmaya çıxırlar. Ədalət, Anjelə yaxınlaşaraq, nə isə demək istəyir, lakin Anjel özünü o yerə qoymayaraq, Savalanın siqaret qutusunu götürüb artırmaya yüyürür.

A n j e l (*Savalana*). Siqaretiniz yadınızdan çıxıb. (*Qutunu ona uzadır*)

S a v a l a n. Yadımdan çıxmayıb. Sizin üçün qoymuşam. Mən indi alaram.

A n j e l. Sağ olun. Siz telefonunuzu mənə vermək istəmirsiniz?

S a v a l a n. Məmnuniyyətlə verərdim. Ancaq təəssüf ki, telefonum yoxdur.

A n j e l. Necə, sizin kimi məşhur rəssamın telefonu yoxdur?

S a v a l a n. Eh, Anjel xanım, məşhur olsaydım, Ədalət yoldaş məni tanıyardı.

A n j e l (*Ədalətin qarasına, acıqla*). Onsuz da keçinmək olar. Sizi bütün aləm tanıyır.

S a v a l a n (*eyni zarafatla*). Yox, Anjel xanım, əgər, yaxşı mənzil, emalatxana, telefon istəyirəmsə, gərək məni Ədalət tanısın. Aləm tanımasa da olar.

F ə r i d ə (*çox incik*). Siz nə üçün Ədaləti belə sancırsınız? Gördünüzmü, o sizə qarşı özünü necə sadə aparırdı.

S a v a l a n (*eyni zarafat və istehza ilə*). Bunun üçün bizim dərin minnətdarlığımızı ona çatdırarsan.

F ə r i d ə (*əsəbiləşərək*). Onun buna ehtiyacı yoxdur.

S a v a l a n. Doğrudan da.

Q ə n i m ə t. Sən nə üçün onun bura gələcəyini bizə demirdin?

F ə r i d ə. Mən istəyirdim ki, o, sənin necə adam olduğunu görüb, hiss eləsin. Amma sən ona buynuz göstərdin.

Q ə n i m ə t. Narahat olma, Fəridə...

F ə r i d ə (*olduqca incik və məyus bir halda*). Daha bu sözdən sonra sənə nə deyim?

S a v a l a n. Gedin içəri. Təzəbəy təkdir. Adye, Anjel xanım!

A n j e l. Adye!

Qənimətlə Savalan gedirlər. Fəridə onların ardınca uzun bir nəzər salır. Sonra Anjellə içəri keçirlər. Ədalət ayaq üstə dayanıb qəzetə baxır. Hiss olunur ki, həyəcanlıdır.

F ə r i d ə (*hələ də fikirli*). Siz söhbət eləyin, mən də kofe dəmləyim.

Mətbəxə gedir. Ədalət və Anjel. Ağır pauza.

Ə d a l ə t. Sən nə vaxt gəlmisən?

A n j e l. Dünən. (*Qısa pauza*) Nə üçün sən mənimlə tanış olduğunu gizlətdin?

Ə d a l ə t (*ona yaxınlaşır*). Anjel, gəl elə bilək ki, biz, doğrudan da, yeni tanış oluruq.

A n j e l (*ona uzun bir nəzər salaraq*). Onsuz da, bizim münasibətimizdən sənin həyatında heç nə qalmamışdır.

Ə d a l ə t. Mən evlənirəm, Anjel!

A n j e l. Bilirəm. (*Qısa pauza. Anjel siqaret çəkir*)

Ə d a l ə t. Eşitdim ki, sən də altmış dörd yaşlı bir professorla yaşayırsan.

A n j e l. Yaşayırdım!

Ə d a l ə t. Bəs nə oldu?

A n j e l. Öldü.

Ə d a l ə t. Demək, bu qara paltar ona görədir?

A n j e l. Xeyr. Ona görə deyil. Bu, mənə yaraşdığı üçün geymişəm. (*Kinli-kinli*) Professordan sonra mən ondan qırx yaş kiçik bir oğlanla yaşamışam.

Ə d a l ə t (*acığını büruzə verməməyə çalışaraq*). Aydındır.

A n j e l. Yox, bu hələ hamısı deyil.

Ə d a l ə t (*daha qəzəbini saxlaya bilməyərək*). Kifayətdir! Mən sənin həyatın haqqında haqq-hesab soruşmuram.

A n j e l (*bərkdən gülərək*). Yoxsa yandırır?

Ə d a l ə t. Sənin gündə bir kişiylə olmağın nə üçün məni yandırmalıdır?

A n j e l (*ayağa qalxaraq, ona yaxınlaşır. Dərin kin və istehza ilə*). Çünki mən sənin oğlunun anasıyam.

Ə d a l ə t (*qorxmuş halda*). Bir az yavaş danış, Anjel!

A n j e l (*qəhqəhə ilə gülərək*). Qorxursan nişanlın eşitsin? Demək, sən ondan gizləmisən?!

Ə d a l ə t (*yalvarışla*). Anjel... rica edirəm...

A n j e l. Sən? Rica? Dünyanın nə qəribə işləri olurmuş. Yox, Fəridə hər şeyi bilməlidir. Sonra nə nəticə çıxarır-çıxartsın, bu, onun öz işidir.

Ə d a l ə t. Yəqin sən, zarafat eləyirsən, Anjel?

A n j e l. Qətiyyən! (*Qüssə ilə*) Fəridə mənim günahsız vaxtlarımın yoldaşıdır. Mən onun da özüm kimi aldanmasına razı ola bilmərəm.

Ə d a l ə t. Sən onun həyatını tar-mar eləyə bilərsən. O, məni sevir.

A n j e l. Mən indi təsəvvür eləyə bilmirəm ki, səni necə sevmək olar?

Ə d a l ə t (*izzəti-nəfsi yaralanır. Lakin gülümsəyərək, mümkün qədər yumşaq cavab verir*). Anjel, insafın olsun, Moskvadan mənə gündə on dəfə zəng eləyən sən deyildinmi?

A n j e l (*birdən ürəyindən vurulmuş quş kimi boynu bükülür. Dərin bir kədər və nədamət içində*). Mən idim...

Fəridə dolu məcməyi ilə gəlir.

F ə r i d ə (*bu tutqun səhnədən sonra gənc çöhrəsi indi daha sevincli və daha işıqlı görünür*). Mən hələ mağazaya qaçıb, təzə tort da almışam. (*Qəhvə dolu fincanları və tortu stolun üstünə qoyur*) Anjel, darıxmadın ki?

A n j e l. Heç belə çuvaklarla da darıxarlarmı?

F ə r i d ə (*qəhqəhə ilə gülərək*). Düz sözə nə demək olar? Rica edirəm, yaxın əyləşin.

A n j e l (*süfrəyə baxaraq*). Bəs konyak?

F ə r i d ə. Doğrudan?

A n j e l. Əlbəttə.

F ə r i d ə. Bizdə içən olmadığı üçün evdə saxlamırıq. Bu saat gedim alım.

Ə d a l ə t (*Fəridəyə*). Dayan, şofer gedər. (*Pəncərəyə yaxınlaşmaq istəyir*)

A n j e l (*Ədalətə*). Lazım deyil, daha içəsi olmadım.

F ə r i d ə. Nə üçün?

A n j e l. Sən içmədiyin üçün həvəsim qaçdı.

F ə r i d ə. Nə olsun? Ədalətlə içərsiniz.

A n j e l. Başqasının adamı ilə içməyə marağım yoxdur. Öz çuvakım olsaydı, ayrı məsələ. (*Fəridə bərkdən gülür. Anjel qəhvəsini içərək qalxır*) Mən getdim.

F ə r i d ə. Anjel, hara tələsirsən? Biz heç bir doyunca danışmadıq da...

A n j e l. Eybi yoxdur, ay var, gün var...

F ə r i d ə. Demək, sən hələ buradasan? (*Anjel başı ilə təsdiq edir*) Yəqin ki, toyda olacaqsan.

A n j e l. Mütləq. Sizin kimi xoşbəxt çiftin toyunda iştirak etmək özü də bir səadətdir. (*Fəridəni öpür, Ədalətə*) Zənn edirəm ki, sizi öpməmək də olar. Hələlik. (*Çıxır*)

F ə r i d ə. Uşaqlıqdan belə ürəyiaçıqdır. Zarafatla həmişə ona deyərdim ki, "qorxuram bu ürəyiaçıqlığının ucundan bir gün tora düşəsən". Doğrudan da düşdü. Biz instituta girən il eşitdim ki, bir oğlana vurulub. O da yazıq qızı bədbəxt eləyəndən sonra yoxa çıxıb. Bu, çox dəhşətli bir vicdansızlıqdır, elə deyilmi?

Ə d a l ə t. Kim bilir, əhvalat necə olmuşdur? Yəqin ki, oğlan qızı məcbur eləməyib.

F ə r i d ə (*dərindən nəfəs alaraq*). Yəqin ki... Ancaq nə deyirsən, de, mən oğlanı təqsirkar hesab eləyirəm. Qız ona inanıb. Etibar eləyib.

Ə d a l ə t. Əksərən qız üçün belə təmizəçıxarma hallarını adamlar özləri uydururlar. Bəlkə qız özü o dəqiqələrdə heç bir etibar-filan haqqında düşünmürmüş...

F ə r i d ə. Demək istəyirsən ki, qız özü də eyni dərəcədə təqsirkardır?

Ə d a l ə t. Bəlkə də, artıq.

F ə r i d ə (*başını onun sinəsinə söykəyərək*). Kaş dünyada heç bir yalan, heç bir saxtakarlıq olmayaydı... Romanlarda oxuyursan, dəhşətə gəlirsən. (*Nişanlısına daha bərk qısılaraq*) Bizim bir-birimizin qarşısında həmişə alnımız açıq olacaq... Mən indiyə qədər neyləmişəmsə, hamısını sənə danışmışam, zənn edirəm ki, sənin də həyatında məndən gizlin heç nə yoxdur...

Ə d a l ə t (*yavaş səslə*). Elədir.

F ə r i d ə (*onun çətinliklə cavab verdiyini hiss edərək, gülümsəyir*). Sən nə qədər də olsa, kişisən... (*Zarafatyana*) Bəlkə də, bəzi şeylər olub, eybi yoxdur... Günahından keçmək olar.

Ə d a l ə t (*onu bərk-bərk öpür*). Sən nə qədər yaxşı qızsan, Fəridə!

F ə r i d ə. Bəs sən?! (*Öpür*) O günü bir kitabda oxuyurdum ki, indiki gənclər vəfa, sədaqət, əbədi məhəbbət kimi sözlərə dəbdən düşmüş bir şey tək baxırlar. Yalandır. Sən mənim üçün əbədi sevgisən, sədaqətsən, vəfasan. Biz bir-birimizi ölənəcən istəyəcəyik. Elə deyilmi?

Ə d a l ə t. Elədir.

İşıq sönür. Yanında vağzal. Gövhər və yol paltarında olan Fəridə. Ədalət təlosik onlara yaxınlaşır.

Ə d a l ə t (*Fəridəyə*). Hər şey öz qaydasındadır... Danışdım, kupedə ancaq ikimiz olacağıq. Gövhər xanım, salamat qalın...

G ö v h ə r. Gedin, yaxşı istirahət edin. Toy səyahəti insanın həyatında bir dəfə olur.

F ə r i d ə. Hara çatsaq, sənə teleqram, məktub göndərəcəyik.

G ö v h ə r (*mütəəssir*). Mən gələcəkdə sənin alnına kölgə salacaq heç bir hərəkətə yol verməmişəm. Heç bir vaxt is tutmamışam. qızım. Mən həmişə, hər dəqiqə sənin xoşbəxt olmağını arzu eləmişəm. Qoy həyat sənə yar olsun. (*Fəridəni öpür. İşıq azalır. Qatar yola düşür. Gövhər pıçıltı ilə*) Anan ın əvəzindən də xoşbəxt ol, qızım!

Gövhər ağır addımlarla yerindən tərpənir. Sonra həyəcanla yüyürüb gələn Qoniməti görürük. O gecikmişdir. Qatar artıq uzaqlaşmaqdadır.

Q ə n i m ə t. Bizim aramızda hər şey bitdi-getdi, Fəridə... Kim bilir, bir də bir-birimizə rast gələcəyikmi... Əlvida, mənim gözəl arzularımın, gözəl xəyallarımın yoldaşı. Sən dünyalara dəyən bir qız idin... Mən bütün əzabların, bütün iztirabların, bütün çəkişmələrin fövqündə dayanmış həqiqi insan hisslərinin nə demək olduğunu sənin lə duydum. Sən, əyninə geyməyə bir yönlü kostyum tapmayan kimsəsiz tələbənin ürəyini şahların tacından yüksəyə qaldırdın. Öz insanlıq ləyaqətimi mənə hiss etdirdin. Buna görə də, mən bütün ömrüm boyu sənə minnətdar olacağam. Hər gün, hər saat səni xatırlayacağam. Sağ ol, Fəridəcan. Qoy bu izdivac sənə yeni xoşbəxtlik gətirsin!

İ ş ı q s ö n ü r

İKİNCİ PƏRDƏ

Müasir ruhda və çox zəngin bir qonaq otağı. Fəridə oturub gündəlik yazır.

F ə r i d ə n i n d a x i l i s ə s i. Artıq neçə vaxtdır ki, mən gəlinəm. Sevincim yerə-göyə sığmır. Xoşbəxtlik necə gözəlmiş! Əvvəllər mən həqiqi səadətin nə demək olduğunu bilmirəmmiş. (*Anjel gəlir*) Anjel! (*Qucaqlaşırlar*) Nə yaxşı gəldin, Anjel!

A n j e l. Ərə getmək sənə düşüb. O qədər qəşəngləşmisən ki...

F ə r i d ə. Ədalət də elə deyir.

Anjel divardakı xalının qarşısında ayaq saxlayaraq tamaşa edir.

A n j e l. Mən eyni ilə buna bənzər bir xalını da Parisdə, bir diplomatın evində görmüşəm.

F ə r i d ə. Bunu toyumuzda Ədalətin işçilərindən biri bizə bağışlayıb.

A n j e l. Görünür, yaxşı dostdur. Bu xalının, azı, dörd min qiyməti var.

F ə r i d ə (*təəccüblə*). Təzə pulla?

A n j e l (*gülümsəyir*). Əlbəttə, nə üçün təəccüb eləyirsən?

F ə r i d ə. Bu qədər də qiymətli hədiyyə olar?

A n j e l (*eyni təbəssümlə*). İndi ki, olub.

F ə r i d ə. Görünür, çox varlı adamdır. (*Barmağındakı üzüyü göstərir*) Bunu da Ədalətin Kamil adlı başqa bir dostu gətirib. Ədalət deyir ki, xalis brilyantdır.

A n j e l (*üzüyü nəzərdən keçirərək*). Kamili tanıyıram, dələduzun, lotunun biridir. (*Fəridə inciyir*) Nə üçün inciyirsən?

F ə r i d ə. Çünki Ədalətin elə dostu olmaz!

A n j e l (*eyni təbəssümlə*). Bəlkə o, mənim tanıdığım Kamil deyil.

F ə r i d ə. Əlbəttə, o deyil. (*Kefi kökəlir*) Gözəl üzükdür, eləmi?

A n j e l (*eyni təbəssümlə*). Gözəldir. Bunun bir tayı Moskvada yeddi minə idi.

F ə r i d ə. Təzə pulla?

A n j e l. Bəli, təzə pulla...

Qısa pauza. Fəridə hələ də heyrətlə ona baxır.

F ə r i d ə (*öz-özü ilə danışırmış kimi*). Anjel, anam qırx-əlli manatlıq toy hədiyyəsi alanda elə bilirdim ki, bizdən bahalı hədiyyə aparan yoxdur... Görünür, onlar çox böyük maaş alırlar.

A n j e l. Güman etmirəm, hər halda, sənin anandan çox almırlar.

F ə r i d ə. Nə danışırsan? (*Qısa pauza*) Mənim anam iyirmi ildir işləyir, amma indiyə qədər artırıb mənə bir pianino ala bilmədi. Ona görə də, həmişə vicdan əzabı çəkirdi.

A n j e l (*bərkdən gülərək*). Eybi yoxdur... İndi kiçik, zərif bir pianino sənin buduarında... gözəl bir royal da qonaq otağında... nə qədər istəyirsən çal, keçən günlərin heyfini çıx.

F ə r i d ə (*bir anlaşılmazlıq içində*). Bəs nə üçün gülürsən?

A n j e l. Heç, elə-belə. Sən ki, mənim hərdən axmaq hərəkətlər elədiyimi bilirsən.

F ə r i d ə (*bir şeydən qorxurmuş kimi, onun əlindən tutaraq, ani bir həyəcanla*). Mən xoşbəxtəm, Anjel, elə deyil?

A n j e l (*tutqun və ciddi bir ifadə ilə*). Madam ki, sən özünü xoşbəxt hiss edirsən, demək, elədir.

F ə r i d ə (*təəccüblə*). Məgər, sən özün də mənim nə qədər xoşbəxt olduğumu hiss eləmirsən?

A n j e l (*zarafatyana*). Biz insanlarda telepatiya hələ o qədər güclü inkişaf etməmişdir. Delfinlər bir-birini bizdən tez başa düşürlər.

F ə r i d ə (*dərindən nəfəs alaraq*). Eh, Anjel, sən əvvəllər belə deyildin.

A n j e l. İndi nə cürəm ki?

F ə r i d ə. Görünür, ilk məhəbbətin uğursuzluğu səndə hər şeyə qarşı bir soyuqluq, bir inamsızlıq yaratmışdır.

A n j e l. Elə isə, qoy Allah səni elə bir uğursuzluqdan saxlasın. Qaldı ki, mən... Mən bütün əzabların, təhqirlərin, iztirabların kökü olan məhəbbətə nifrət edirəm!

F ə r i d ə (*onu qucaqlayaraq*). Anjel! Doğrudanmı, sənin üçün bir müqəddəs hiss qalmamışdır?

A n j e l. Tüpürüm müqəddəs adlanan bütün hisslərə!..

F ə r i d ə. Bəsdir, Anjel!

A n j e l. Elə bilmə ki, mən istədiyim adama aldandığım üçün bu fikrə gəlmişəm. Yox! Əgər, mənə biri xəyanət etmişdirsə, mən beşinə xəyanət etmişəm... Əgər, məni biri aldatmışdırsa, mən üçünü aldatmışam.

F ə r i d ə (*geri çəkilərək, vahimə içində*). Sən məni özündən ürküdürsən, Anjel...

A n j e l (*bərkdən gülərək*). Yazıq Fəridə... Sən məndən ürksən, gərək yaşamayasan!

F ə r i d ə. Nə üçün?

A n j e l. Çünki mən əsl həyatın özüyəm!

F ə r i d ə (*qışqırır*). Yalandır, dediklərin əsl həyata böhtandır!..

A n j e l. Əgər, mən sübut eləsəm?

F ə r i d ə. Nə ilə?

A n j e l. Faktlarla! Görüb-tanıdığın canlı insanlarla...

F ə r i d ə (*qorxmuş halda*). Mənim görüb-tanıdığım insanlarla?

A n j e l. Bəli!

F ə r i d ə (*qorxmuş halda*). Sən nə dəhşətli olmusan, Anjel!

A n j e l (*bərkdən gülərək onun əlindən tutur*). Zarafat eləyirəm. Qoy sənin xəyalında yaratdığın səadət sarayı uçub dağılmasın.

F ə r i d ə. Nə üçün "xəyalımda yaratdığım?" Məgər...

A n j e l. Axı, sən həyata yenicə qədəm qoyursan. (*Zarafatyana*) Mənim kimi yüz yırtıq-deşiyə girib-çıxmamısan. (*Öz-özü ilə danışırmış kimi*) Hər şey axır... Hər şey dəyişir... Bəlkə bu, doğrudan da, belədir? Bəlkə mən səhv edirəm?

F ə r i d ə (*sevinclə*). Mən əminəm ki, sən səhv edirsən.

A n j e l (*sözü dəyişir*). Sənin dostların heç bura gəlməyəcəklər?

F ə r i d ə. Hansı dostlarım?

A n j e l. Qənimət, Savalan.

F ə r i d ə. Qənimət gəlməz. İşləyir.

A n j e l. Bəs rəssam?

F ə r i d ə. O gərək gəlsin. Mənim şəklimi çəkməyə söz verib.

A n j e l. Ondan xoşum gəlir.

F ə r i d ə. Yaxşı oğlandır.

A n j e l. Nə barədə?

F ə r i d ə. Ağıllıdır... Təmiz oğlandır.

A n j e l. Eh... Mənə onun nə ağlı lazımdır, nə də məktəb uşağı kimi təmizliyi. Denən gözəl oğlandır, öküz kimi sağlamdır...

F ə r i d ə. Mən ölüm, boşla belə zarafatları, Anjel... Sonra, doğrudan da, aramız dəyər.

A n j e l. Aramız dəyər, ərini əlindən alaram!

F ə r i d ə (*gülümsəyir*). Ay aldın ha!

A n j e l. Nə üçün sən ala bilərsən, mən yox?

F ə r i d ə. Mən kimin ərini əlindən almışam?

A n j e l. Mənim!

F ə r i d ə (*bilmir gülümsəsin, ya təəccüb eləsin*). Anjel...

A n j e l (*bərkdən gülə-gülə onu qucaqlayır*). Dedim ki, mənə fikir vermə... Olub-qalan ağlımı da Fransada qoyub gəlmişəm...

F ə r i d ə (*zarafatla*). Yalan demə. Sən tülküdən çox bilirsən.

Qapı zəngi. Fəridə yüyürüb açır. Savalan gəlir. Onun əlində şəkil çəkməyə aid şeylər vardır.

S a v a l a n. Xanımlara salam!

A n j e l. Adını tut, qulağını bur.

S a v a l a n. Kimin qulağını burursunuz?

A n j e l. Sizin qulağınız çox qəşəng olduğu üçün əlim gicişir.

F ə r i d ə (*gülür*). Anjel indi sənin haqqında danışırdı.

S a v a l a n. Mən buna çox şadam. Ancaq Anjel xanım mənim haqqımda nə danışa bilər? Biz cəmi bir dəfə görüşmüşük.

A n j e l. Bir dəfə də kifayətdir. Kosmos sürəti!..

F ə r i d ə. Anjel xanım dedi ki, sən onun xoşuna gəlirsən.

S a v a l a n. Bu ki, xoşbəxtlikdir.

A n j e l. Kimin üçün?

S a v a l a n. Kim ki, sizi istəsə... (*O biri otaqda telefon zəngi. Fəridə yüyürür*)

A n j e l. Siz məni istərdiniz?

S a v a l a n. Yox.

A n j e l. Bəlkə... İstədiniz?

S a v a l a n. Ağlım kəsmir...

A n j e l. Mən gözəl deyiləm?

S a v a l a n. Yox!

A n j e l. Zarafat edirsiniz?

S a v a l a n. Yox.

A n j e l (*qətiyyən inciməyərək, maraqla*). Parisdə gözəl bir qız rolunda çəkilmək üçün mənə yüz minlər təklif edirdilər.

S a v a l a n. İnanmıram, şəkildə gözəl görünə bilərsiniz.

A n j e l. Amma əslində gözəl deyiləm?

S a v a l a n. Dedim ki, yox.

A n j e l. Bəs, siz gözəl kimə deyərdiniz?

S a v a l a n (*eyni komik şənlik və ilhamla*). Mən gözəl ona deyərdim ki, Savalan dağının harda olduğunu dərhal bilsin. Onun adını tutanda üzü günəş kimi parlasın!

A n j e l. Deyəsən, sizin bir vintiniz çatmır...

S a v a l a n. Xeyr... Sizi inandırıram ki, mənim bütün vintlərim yerindədir!

A n j e l. Bəs, onda, Savalan dağını tanıyıb-tanımamağın gözəlliyə nə dəxli var?

S a v a l a n (*eyni şairanə komik pafosla*). Ox... heç bilirsiniz necə dəxli var... Qoca rus qadını "Matuşka Volqa" deyəndə üzündə hərarətli sevinc cilvələnən kimi, Savalan deyəndə də, elə bilirdim mənim qoca nənəm Kamırxan qarının bükülmüş beli düzəlir, qırışmış alnında bir şəfəq yanır...

A n j e l. "Matuşka Volqa" Rusiyadan axır.

S a v a l a n. Bunun dəxli yoxdur.

A n j e l. Deməli, əgər, mən Savalanı tanısaydım, gözəl olardım?

S a v a l a n. Yox! Savalanı məsləksiz, vicdansız bir avantürist də tanıya bilər. Yalnız tanımaq azdır. Onu sevmək, onun əzəməti ilə fərəhlənmək, Promotey kimi zəncirə vurulmuş dağın bir gün azad olacağı ümidi ilə yaşamaq, yaratmaq!.. Məncə, hər bir azərbaycanlı üçün bundan yüksək hiss yoxdur! Kim bu hisslə yaşayırsa, o, mənim üçün əzizdir, gözəldir.

A n j e l. Sənin Savalana bağlılığın, mərhum Don Kixotun Dulsineyaya olan eşqinə bənzəyir. Ancaq Don Kixotun, heç olmazsa, arıq bir yabısı ilə paslı bir qılıncı var idi.

S a v a l a n. Eybi yoxdur... Təki arzular ölməsin!

Fəridə gəlir.

F ə r i d ə. Bağışlayın. (*Nazlanaraq*) Ədalət zəng vuranda buraxmaq istəmir ki... (*Anjelə*) Mənim bir neçə yaxşı parçam var. Deyir, Moskvadan dərzi gətirdək...

S a v a l a n (*heyrətlə*). Moskvadan dərzi gətirdəsiniz?

F ə r i d ə. Hə, razı olmadım, dedim ki, yox, lazım deyil.

A n j e l. Nə üçün qoymursan gətirtsin?

F ə r i d ə. Eh... sən... də... ayıbdır...

A n j e l. Kimdən ayıbdır?

F ə r i d ə. Camaatdan. Adama nə deyərlər... (*Gülümsəyir*) Həmişə on beş-iyirmi manata paltar tikdirən mən, indi Moskvadan dərzi gətirdim?!

A n j e l. Onda sənin Ədalət kimi ərin yox idi.

S a v a l a n (*hələ də təəccüblə*). Demək belə...

A n j e l (*qəhqəhə ilə Savalana*). Mənim patriot qəhrəmanım... Elə bilirsən ki, hamı sənin kimi lütdür! Bizdə elə kişilər var ki, onların xanımları hər gün süd vannası qəbul edirlər ki, ipək kimi yumşaq olsunlar.

S a v a l a n (*birdən canlanaraq, gülümsəyir*). Onlara kişi demirlər, Anjel, Musiq deyirlər!

A n j e l. "Musiq" nədir?

S a v a l a n (*bərkdən gülərək*). Mən Musa adlı yüz qırx kilo ağırlığında hörmətli bir şəxs tanıyırdım. Arvadı ona həmişə Musa əvəzinə Musiq deyərdi... (*Arvadı təqlid edir*) "Musiq", sən uzan istirahət elə, biz Valeriklə kinoya gedirik. (*Musiqi təqlid edir*) "Duşka, bəlkə mən də gedim?" (*Arvadı təqlid edir*) "Mu... Musiq... Sən işləyib yorulmusan. Nahardan sonra sənə istirahət lazımdır... Davleniyan var..." (*Anjel bərkdən gülür*).

F ə r i d ə. Valerik kim idi?

S a v a l a n. Musiqin təsərrüfat işləri üzrə müavini. Qız sifətli şiş bir gədəydi...

A n j e l (*gülümsəyərək, qəsdən*). "Gədə", yoxsa "oğlan"?

S a v a l a n. Gədə!

F ə r i d ə (*fikirli*). Bəlkə kinoya düz ürəklə gedirmişlər.

S a v a l a n. Dedim ki, gədə idi. (*Dərindən nəfəs alaraq, ciddi*) Duşkanı mən ərə getməmişdən də tanıyırdım. Durna adlı ucaboylu, təvazökar, yaraşıqlı, incə bir qız idi... Musiqə gedəndən sonra əvvəllər çox qəmgin görünürdü... Bir gün küçədə rast gələndə heç bir söz demədən əlindəki tək zanbağı mənə bağışlayıb keçdi... Hiss etdim ki, gözləri yaşardı.

A n j e l (*həqiqi kədərlə*). Yazıq Duşka... (*Siqaret yandırır*)

F ə r i d ə. Ürəyim sıxıldı.

S a v a l a n. Nə üçün... Hamlet demişkən, biz ki, Aydan arıyıq...

F ə r i d ə. Nə isə, mənə pis təsir elədi.

S a v a l a n (*şən*). Yaxşı... yaxşı... (*Gətirdiyi şeylərə işarə ilə*) İcazə verirsən rəssam başlasın?

F ə r i d ə. Bu dəfə qalsın, Savalan. Həvəsim qaçdı.

S a v a l a n. Onda mən getdim.

F ə r i d ə. Ayrı gün gələrsən, yaxşımı? (*Savalan başı ilə təsdiq edir*)

A n j e l (*Savalana*). Mənə zəng eləyin.

S a v a l a n. Nə üçün?

A n j e l (*gülümsəyir. Lakin bu təbəssümdə əvvəlki sarkazm yoxdur*). Elə-belə.

F ə r i d ə. Bu nədir, Savalan, sən lap kobudlaşmısan. Heç qıza da elə sual verərlərmi?.. (*Gülümsəyərək xüsusi əda ilə*) Özü də Anjel kimi qıza.

S a v a l a n. Doğrudan da... Bağışlayın, Anjel xanım. Mən, məmnuniyyətlə, sizə zəng edərəm.

A n j e l. Mən incimirəm. Zənginizi gözləyəcəyəm.

S a v a l a n. Baş üstə, hələlik. (*Çıxır*)

F ə r i d ə. Anjel...

A n j e l (*siqareti yandıraraq*). Nə var?

F ə r i d ə. Doğrudan bu oğlan sənin xoşuna gəlir?

A n j e l. Doğrudan.

F ə r i d ə. Anjel! O, sən düşündüyün oğlanlardan deyil.

A n j e l (*tamamilə sakit*). Nə bilirsən?

F ə r i d ə. Neçə ildi yoldaşıq...

A n j e l (*eyni sakitliklə*). Aranızda bir şey olub?

F ə r i d ə (*bərk inciyir*). Sən məni dəhşətə salırsan, Anjel! Bu lap pozğunluqdur.

Anjel bərkdən gülür, lakin bu gülüş birdən dərin qüssəyə çevrilir. Pauza.

A n j e l (*siqaretini külqabıya basaraq*). Yox, Fəridə, məni maraqlandıran onun xarici görünüşü deyil. Şmotkalar üçün özlərini öldürən duzsuz oğlanların söhbətini eşidəndə ürəyim bulanır. Sənin rəssamında indiyə qədər başqalarında görüb hiss eləmədiyim nə isə var. Və bu "nə isə" məndə qəribə hisslər doğurur. Elə bil ki, mənim indiyə qədər keçirdiyim günlər bir yuxuymuş. Elə bil ki, mənim həyatım indi geriyə, on altı-on yeddi yaşlarıma qayıdır, mən özümdə anlaşılmaz bir həvəs, bir yüngüllük hiss edirəm. Onun qızı var?

F ə r i d ə (*pərt olur*). Elə pis soruşursan ki, adam bilmir nə cavab versin... Necə yəni "qızı var?"

A n j e l. Yaxşı, sevgilisi, nişanlısı olsun.

F ə r i d ə. Yoxdur.

A n j e l. Nə əcəb?

F ə r i d ə (*məhəbbətlə*). Ax, Anjel, sənin elə bir ərin olsaydı... Bilirsən mən nə qədər sevinərdim.

A n j e l. Elə oğlan məni istəməz.

F ə r i d ə. Nə bilmək olar, bəlkə istədi?

A n j e l (*gülümsəyir*). Bəlkə...

F ə r i d ə. Belə gözəl, mədəni qız... Sənə nə olub?..

A n j e l. Heylə oğlanlar birinci növbədə...

F ə r i d ə. Başa düşürəm... Nə olsun... Bütün olub-keçmişləri etiraf edərsən.

A n j e l (*birdən darıxmış kimi*). Nə isə... Fəridə... kofe!

F ə r i d ə (*mənalı təbəssümlə*). Bu saat! (*Çıxır*)

Anjel qalxıb divarda Savalanın Fəridəyə toy hədiyyəsi gətirdiyi "Savalan" tablosuna uzun bir nəzər salır. Ədalət daxil olur. Qısa pauza.

Ə d a l ə t. Bəs Fəridə hardadır?

A n j e l. Mətbəxdə.

Ə d a l ə t (*yaxınlaşaraq, pıçıltı ilə*). Heç bilmirəm ki, sənə necə təşəkkür edim, Anjel.

A n j e l. Nəyə görə sən mənə təşəkkür etməlisən?

Ə d a l ə t (*pıçıltı ilə*). Bizim keçmişimiz haqqında Fəridəyə bir kəlmə söz demədiyinə görə. Mən bunu qiymətləndirirəm, Anjel.

A n j e l. Elə bilirsən, mən sənə görə susuram?! Mənim əlimdə əlac olsaydı, sənin boynunu elə vurardım ki, qanın yerə dammazdı!

Ə d a l ə t. Anjel!

A n j e l. Heyf ki, ortada Fəridə vardır.

Ə d a l ə t (*eyni yalvarışla*). Anjel!

A n j e l. Mən onun xəyallarını, arzularını alt-üst eləmək istəmədim. Çox gecdir. Lakin, əgər, sən ona da xəyanət elәsən, mənim intiqamım dəhşətli olacaq.

Ə d a l ə t. Mən onu sevirəm, Anjel.

A n j e l. Sən bu sözləri mənə də deyirdin.

Ə d a l ə t. Nə olar. Mən buna təəssüf etmirəm.

A n j e l. Mən bura sənin ikiüzlü sözlərini eşitmək üçün gəlməmişəm. Mənim səndən tələbim vardır!

Ə d a l ə t. Nə tələb?

A n j e l. Mənim oğlumun atasının sən olduğunu rəsmiləşdirmək lazımdır.

Ə d a l ə t. Necə yəni rəsmiləşdirmək?!

A n j e l. Yəni, ona rəsmi surətdə sənin familiyanı vermək! Uşaq bu gün-sabah böyüyüb məndən atasının kim olduğunu soruşacaq, aydındırmı?

Pauza.

Ə d a l ə t. Anjel, icazə ver, o barədə bir əsaslı düşünüb-daşınaq.

A n j e l. Nə düşünəcəksən?

Ə d a l ə t (*əsəbi, səbrsiz*). İndi yox... Rica edirəm, sonra... Fəridə bu dəqiqə gələ bilər...

A n j e l. Yaxşı. Sonra mən sənə zəng edərəm.

Fəridə gəlir.

F ə r i d ə. Oy, Ədalət, sən nə vaxt gəldin? Anjel, niyə durdun? Bu saat kofe hazır olar.

A n j e l. Səhərdən oturmuşam, bəs deyil?

F ə r i d ə. Sən Allah, getmə!

A n j e l (*zarafatyana*). Təzə ər-arvadı tək qoymaq lazımdır.

F ə r i d ə. Anjel, yaxşı şeylər bişirmişik.

A n j e l. Yox, Fəridəcan, işim var. (*Açıq zarafatla*) Gözəl rəssam mənə zəng eləyəcək, hələlik. (*Çıxır*)

Ə d a l ə t. Bu hansı gözəl rəssam haqqında danışır?

F ə r i d ə. Savalan haqqında.

Ə d a l ə t (*gülümsəyir*). Hə, sizin dostunuz...

F ə r i d ə. "Siz" deyəndə kimləri nəzərdə tutursan?

Ə d a l ə t. Səni, Qəniməti...

F ə r i d ə. Savalan mənim rəsmimi çəkmək istəyir. Deyir, bu, mənim ən kamil işim olacaq.

Ə d a l ə t (*gülümsəyir*). Nə üçün məhz sənin rəsmini?

F ə r i d ə (*şən təbəssümlə*). Yəqin ona görə ki, bir-birimizi lap uşaqlıqdan tanıyırıq... sevirik.

Ə d a l ə t. Sevirsiniz?

F ə r i d ə (*zarafatyana*). Yoxsa, qısqanırsan? Oy, xoşuma gəlir sənin qısqanclığın... Mən ölüm qısqanırsan?

Ə d a l ə t. Yox, qısqanclıq acizlərin işidir.

F ə r i d ə (*bir an xəyala dalaraq*). Doğrudan da elədir.

Ə d a l ə t. Ancaq camaatı heç bir zaman yaddan çıxarmaq lazım deyil!

F ə r i d ə. Camaatı? Hansı camaatı?

Ə d a l ə t. Ətrafımızda yaşayan camaatı.

F ə r i d ə. Onları nə barədə yaddan çıxarmamalıyıq?

Ə d a l ə t. Hər barədə. (*Qısa pauza*) Adamlar hardan bilirlər ki, sən o rəssamı bir qardaş kimi istəyirsən... Görəcəklər ki, çox vaxt mən evdə olmayanda gəlir. Saatlarla burada olur... Bir sən, bir də o. Demək, burada nə isə var.

F ə r i d ə. Məsələn, nə?

Ə d a l ə t (*gizli əsəbiliklə*). "Məsələn, nə"sini onlar özləri düzəldəcəklər.

F ə r i d ə (*hərarətlə*). Axı, biz üçümüz də bilirik ki, arada başqa, heç bir şey yoxdur və ola da bilməz.

Ə d a l ə t. Biz bilirik, onlar yox!

F ə r i d ə (*sanki indiyə qədər ona məlum olmayan başqa bir aləmə daxil olur*). Demək, onda biz... mən heç bir oğlan yoldaşımla görüşməməliyəm?

Ə d a l ə t (*könülsüz*). Nə üçün... Olar... Lakin, əlbəttə... Ancaq rəsmi yerlərdə... Yalnız mən olduğum zaman.

F ə r i d ə (*hələ də təəccüb içində, lakin gülümsəyərək*). Demәli, ərli qadın olmağın belə işləri də varmış.

Ə d a l ə t (*zarafatla*). Bəli... Bəs sən nə bilmisən...

F ə r i d ə. Yaxşı... Daha neyləyək, Savalana deyərəm ancaq sən evdə olanda gəlsin.

Ə d a l ə t. Tez-tez yox.

F ə r i d ə. Necə? Bəs, portretimi çəkməsin?

Ə d a l ə t (*onun üzünə baxmadan*). Çəkməsə yaxşıdır.

F ə r i d ə. Elə də şey olar?.. O, neçə vaxtdır buna hazırlaşır... Bu fikirlə yaşayır... O, bu portreti Moskvada açılacaq böyük sərgiyə göndərəcək. İndi necə ola bilər ki, onu birdən-birə bunların hamısından məhrum eləyəsən?

Ə d a l ə t (*gizli əsəbiliklə*). Qoy başqa bir qadın tapsın. Onun üçün nə təfavütü var...

F ə r i d ə (*ərinin sözü onun qadınlıq, insanlıq qüruruna toxunur. Bir qədər incimiş*). Təfavütü var! Axı, rəssam da şairdir, ilhamla yaradır.

Ə d a l ə t (*sarkazmla gülümsəyərək*). Deməli, o öz şah əsərini yaratmaq üçün mən bədbəxtin arvadından ilham almalıdır?

F ə r i d ə (*ona diqqətlə baxaraq*). Məgər, o, mənimlə bir insan, gənc bir qadın kimi maraqlana bilməz?

Ə d a l ə t (*sərt*). Yox! Qoy o, başqa gənc qadınla (*"gənc qadın" sözünü xüsusi vurğu ilə deyir*) maraqlansın!

F ə r i d ə. Əgər, bu işdə qeyri-əxlaqi bir şey varsa, o zaman "başqa" gənc qadının namusu sənin üçün əhəmiyyətli deyil?

Ə d a l ə t. Qoy başqa qadının da dərdini öz əri çəksin. (*Onun əlindən tutaraq, mülayim*) Mən sənin ürəyitəmiz olduğunu bilirəm. Lakin adamları başa salmaq çətindir; hələ bütün şüurlar o dərəcəyə qədər inkişaf etməmişdir.

F ə r i d ə. İnkişaf eləyən şüurlar daha çoxdur. Nə üçün biz geridə qalmış, qəlbi qara adamların ardınca sürünməliyik?

Ə d a l ə t (*əsəbiləşir, lakin bunu büruzə verməməyə çalışır. Gərgin təbəssümlə*). Görəsən, biz bu rəssamın üstündə çox mübahisə edəcəyik?!

F ə r i d ə (*dərindən nəfəs alaraq. Son dərəcə ruhsuz*). Yaxşı... madam ki, sənin ürəyindən deyil, Savalana deyərəm gəlməsin.

Ə d a l ə t (*yavaş səslə. Onun üzünə baxmadan*). Mən səni məcbur etmirəm, Fəridə.

F ə r i d ə. Məni məcbur etmək də olmaz! Ancaq mən bu söhbətdən sonra rəssamın üzünə çıxa bilmərəm.

Ə d a l ə t. İnciyirsən?

F ə r i d ə. İncimirəm. (*Qapı zəngi. Gedib qapını açır. Qapıda skelet kimi arıq, uzun bir kişi dayanmışdır. Fəridə qorxub bir addım geri çəkilir*) Kimi istəyirsiniz? (*Skeletəbənzər kişi susur*) Kimi istəyirsiniz? (*Skeletəbənzər kişi susur. O, qorxaraq qayıdıb evə qaçır*)

Ə d a l ə t. Kim idi?

F ə r i d ə. Qapıda əcaib bir adam durub. Soruşuram, dinmir. (*Ədalət tez qapıya gedir. Əsəbi hərəkətlə cibindən bir dəstə pul çıxararaq, tələsik sayıb ona verir. Skeletəbənzər kişi pulu alıb gedir. Ədalət bir an dayanır, dərindən nəfəs alır. Sonra evə qayıdır*) Çox dəhşətli görünüşü var. Xəstədir?

Ə d a l ə t. Yox.

F ə r i d ə. Nə istəyirdi?

Ə d a l ə t (*gizli əsəbiliklə*). Pul. Stol hazır deyil?

F ə r i d ə. Hazırdır.

Ə d a l ə t. Gedək. Mən acından ölürəm...

İşıq azalır. Güclənəndə Fəridə oturub gündəlik yazır.

F ə r i d ə n i n d a x i l i s ə s i. Doğrudanmı, bizim təmiz hisslərimiz insanlar arasında öz əleyhimizə çevrilə bilər?! Doğrudanmı, Savalan kimi bir oğlanın mənə olan o səmimi duyğuları adamlara şübhəli görünə bilər?

Bu zaman küçədə ayaq səsləri eşidilir. Fəridə başını qaldırıb, açıq pəncərədən baxır.

F ə r i d ə. Qənimət!

Q ə n i m ə t (*pəncərədən görünür*). Salam, Fəridə. Necəsən?

F ə r i d ə. Mən yaxşı... Bir də görüm, sən necəsən?

Q ə n i m ə t (*gülümsəyir*). Mən də yaxşı.

F ə r i d ə. Kvartira ala bildin?

Q ə n i m ə t. Söz veriblər. Gələn kvartalda bəlkə aldım.

F ə r i d ə. Neft daşlarında sənin üçün çətin keçmir ki?

Q ə n i m ə t. Yox.

F ə r i d ə. Sən həmişə çətinliklər, qəhrəmanlıqlar, bir sözlə, romantika haqqında düşünərdin.

Q ə n i m ə t (*gülümsəyir*). Unutmamısan!..

F ə r i d ə. Heç o günləri unutmaq olarmı?

Q ə n i m ə t. Neft daşlarında işləmək mənə maddi cəhətdən də xeyirdir. Maaşım burda alacağımdan əlli faiz artıqdır. (*Zarafatyana*) Özümə təzə kostyum, təzə tufli almışam. Gələn ay da lap son dəbdə bir plaş alacağam. Kasıb daha sən görən deyil. (*Gülüşürlər*) Biz kürkümüzü sudan çıxaracağıq. De görüm, sən necəsən? Həyatından çoxmu razısan?

F ə r i d ə. Çox.

Q ə n i m ə t. Evinizdən gələn pianino səslərindən hiss edirəm. Axı, mən bu küçədən tez-tez keçirəm.

F ə r i d ə. Sən ki, bu tərəfdə olmursan?

Q ə n i m ə t. Sən ki, olursan.

F ə r i d ə (*birdən tutularaq*). Məncə, sən gərək daha belə zarafatları eləməyəsən, Qənimət.

Q ə n i m ə t. Kim deyir ki, mən zarafat eləyirəm?

F ə r i d ə. Sən məni hələ də unutmamısan?

Q ə n i m ə t. Bu evdəki Fəridəni unutmuşam. Gövhər xanımın evindəki Fəridəni isə unutmamışam. Heç bir zaman da unutmayacağam. Bunun isə, nə sənə dəxli var, nə də sənin hörmətli ərinə. (*Gülümsəyir*) Xudahafiz! (*Gedir*)

F ə r i d ə (*onun ardınca*). Tez-tez zəng elə, Qənimət!

Q ə n i m ə t i n s ə s i. Baxarıq.

Fəridənin üzü birdən-birə kədərli bir ifadə alır. Bir an sükut içində dayanır. Sonra oturub gündəliyini yazmağa davam edir.

F ə r i d ə n i n d a x i l i s ə s i. "Toyumuzdan sonra bu gün birinci dəfə Qənimoti gördüm. Yenə əvvəlki kim şən... Yenə əvvəlki kimi zarafatcıl... Neçə ay işləyəndən sonra bir dəst kostyum ala bildiyinə necə sevinirdi... Halbuki Ədalətin on dəst kostyumu var... Bunu düşünəndə ürəyimə bir qüssə çökür. Burada, nə isə, bir ədalətsizlik yoxdurmu? Axı, yüksək vəzifədə olmaq başqa bir aləmə daxil olmaq demək deyil". (*Bayırda maşın siqnalı. Fəridə qalxıb pəncərədən şoferə*) Ədalət yatıb. (*Ədalət gülümsəyərək, o biri otaqdan daxil olur*)

Ə d a l ə t. Ədalət oyaqdır.

F ə r i d ə. Şoferdir, çay gətirim?

Ə d a l ə t. Bir stəkan pis olmaz.

F ə r i d ə. Bu saat... (*Gündəliyini yığışdırıb yeşiyə qoyur*)

Ə d a l ə t (*zarafatyana*). Sən öz gündəliyini nə vaxta qədər məndən gizlədəcəksən?

F ə r i d ə (*zarafatla*). Qocalıb belimiz bükülənə qədər.

Ə d a l ə t. O... bu çox uzun oldu. Bu günün qəhrəmanı kimdir?

F ə r i d ə. Sən, mən, Qənimət.

Ə d a l ə t. Qənimət?

F ə r i d ə. Bəli, o, indicə burdan (*pəncərə tərəfi göstərir*) keçirdi. Biz onunla bir qədər söhbət də elədik.

Ə d a l ə t (*alınır, lakin üzə vurmur*). Nə barədə?

F ə r i d ə (*eyni zarafatla*). Onu gələcəkdə oxuyarsan. Ancaq məni bir məsələ çox maraqlandırır.

Ə d a l ə t (*eyni zarafatla*). Nə məsələdir o?

F ə r i d ə. Qənimətlə, Savalanla bizim həyatımız arasında nə üçün bu qədər böyük fərq olmalıdır?

Ə d a l ə t. Başa düşmürəm, nə fərq?

F ə r i d ə. Nə üçün, məsələn, Qənimət kimi ali təhsilli, ağıllı, diribaş bir oğlan, neçə ay işləyəndən sonra özünə zorla bir dəst kostyum ala bilsin. Amma biz...

Ə d a l ə t (*onun sözünü kəsərək*). Başa düşdüm. Səbəbini desəm, məni təvazökar olmamaqda təqsirləndirməzsən ki?

F ə r i d ə. Yox, mən belə sirləri bilmək istəyirəm.

Ə d a l ə t (*sərt qürurla*). Ona görə ki, mənim əlimin altında üç min Qənimət kimi adam işləyir və onların fəaliyyətinə, birinci növbədə, mən cavabdehəm. Onları mən idarə edirəm.

F ə r i d ə. Lakin, bununla bərabər, gərək ki, sizin maaşlarınızın arasında o qədər də böyük fərq yoxdur. Qənimət deyir ki, onlar Neft daşlarında əlli faiz artıq maaş alırlar...

Ə d a l ə t (*zarafatyana*). O... səndən qorxmaq lazımdır. (*Onu öpür*) Qənimətin Neft daşlarında zəhməti çox olduğu üçün maaşı da çoxdur. Mənim də burada zəhmətim çox olduğu üçün yaşayış imtiyazlarım da

[redacted]

Axşam operada görüşərik... Gerisini orda danışarıq... Hələlik... (*Dəstəyi asır*)

F ə r i d ə. Kim idi?

Ə d a l ə t (*gülümsəyir*). Kamil.

F ə r i d ə. Nə deyirdi?

Ə d a l ə t (*zarafatyana*). Heç...

F ə r i d ə (*inciyir*). Çox sağ ol.

Ə d a l ə t. Yaxşı... yaxşı... Deyir, çox mühüm bir yığıncaqda bizim fəaliyyətimizə yüksək qiymət veriblər.

F ə r i d ə. Kim?

Ə d a l ə t. Bizim şefimiz. Məni yaman tərifləyib.

F ə r i d ə. Nəyə görə tərifləyib?

Ə d a l ə t (*ona təəccüblə baxaraq*). Sən elə soyuq soruşursan ki.

F ə r i d ə (*sualını təkrar edir*). Nəyə görə tərifləyib?

Ə d a l ə t (*bir qədər sərt*). Yaxşı işlədiyimizə görə. Planı vaxtından əvvəl yerinə yetirdiyimizə görə.

F ə r i d ə. Təbrik edirəm!

Ə d a l ə t (*birdən daha da canlanaraq*). Ayın on beşində qızının ad günüdür.

F ə r i d ə. Kimin qızının?

Ə d a l ə t (*zarafatyana, bərkdən*). Şefin! Gərək yaxşı bir hədiyyə tədarük eləyək.

F ə r i d ə. Nə çox evimizdə yaxşı şey.

Ə d a l ə t (*gülümsəyir*). Yox. Elə olmaz. Gərək, qızın adına alınsın. Buranın yuvelirtorqunda da fərli bir şey yoxdur. Gərək, Moskvadan alınsın.

F ə r i d ə. Necə, ondan ötəri Moskvaya gedəcəksən?

Ə d a l ə t. Onsuz da birigün uçuram Moskvaya... İdarənin işi var...

F ə r i d ə. Bəs, heç mənə deməmişdin?

Ə d a l ə t. Baş o qədər qarışır ki... (*Saatına baxır*) Yaxşı. Məni gözləyirlər. Sən axşama hazırlaş. (*Gedir*)

Fəridə daxili bir gərginliklə ora-bura vurnuxur, sanki bu geniş otaqlarda özünə yer tapa bilmir. Birdən əlini qaldırıb barmağındakı bahalı üzüyə baxır. Sonra üzüyü çıxarıb servantın yeşiyinə atır. İndi onun üzündə soyuq, ciddi bir ifadə var. Qapı zəngi. Gedib açır. Gövhər gəlir...

F ə r i d ə. Salam, ana. Neçə vaxtdır səni bura gətirə bilmirik.

G ö v h ə r. Vaxt tapa bilmirəm. İndi də bir dəqiqəliyə gəlmişəm. Yay isti keçir. Uşaqları qarın xəstəliklərindən-zaddan qorumaq lazımdır.

F ə r i d ə. Biz də hazırlaşırıq Kislovodskiyə... (*Qısa pauza*)

G ö v h ə r. Yaxşı olar. Ancaq məni bir şey yaman narahat edir.

F ə r i d ə. Nədir o, ana?

G ö v h ə r. Sən işləmək istəmirsən?

F ə r i d ə (*tutulur*). Doğrusu, mən istəyirdim. Ancaq Ədalət razı olmadı. Deyir, sənin işləməyinə bizim ehtiyacımız yoxdur.

G ö v h ə r. "Bizim", yəni, kimlərin?

F ə r i d ə. Yəni, öz ailəmizin.

G ö v h ə r. Bəs, onda, sən nə üçün on altı il oxuyub mühəndis olurdun? (*Qısa pauza. Mehriban ifadə ilə*) Bəlkə də Ədalət səni çox istədiyindən elə deyir. Ancaq sən onu razı salmalısan. O hiss etməlidir ki, yaxşı bir mühəndis olanda həyatın daha da fərəhli keçər. Biz başqa zamanda yaşayırıq. İndi bu bərli-bəzəkli otaqlarda işsiz-gücsüz oturub xanımlıq etməklə xoşbəxt olmaq mümkün deyil. Bu sizi bir-birinizdən də təngə gətirər! Mən anayam! Mən istəyirəm ki, sən öz ailəni, ərini sevməklə yanaşı, həm də müstəqil, ləyaqətli bir insan olasan! (*Gülümsəyir*) Yadındadırmı, uşaqlıqda sənə vəzməli-çuxalı oğlan paltarı geyindirərdim...

F ə r i d ə. Yadımdadır... (*Gülümsəyir*) Sən mənə gəlinciklərlə bərabər, tapança da alardın...

G ö v h ə r. Mənim oğlum yox idi. Mən arzu edirdim ki, sən gələcəkdə həqiqi kişilər kimi cəsarətli, mərd olasan. (*Qalxır*)

F ə r i d ə. Otur, ana.

G ö v h ə r. Yox, hələ bir neçə evə də dəyməliyəm. Ümid edirəm ki, ananı başa düşərsən. Hələlik.

Gedir. Fəridə anasının ardınca uzun bir nəzər salır. Baxışları anlaşılmaz və qəmgin bir ifadə alır. Sonra o, nəzərlərini çəkərək, divardakı qiymətli xalıya baxır, sonra qəribə bir maraqla hər tərəfi nəzərdən keçirir. Sanki bunların hamısını indicə görür. Sonra oturub gündəliyini yazır.

F ə r i d ə n i n d a x i l i s ə s i. Anam hiss etdirməməyə çalışsa da, mənim bu zəngin, bu qayğısız həyatımın onu sevindirmədiyini duyuram... O, özünün dediyi kimi, nə isə, gizli bir narahatlıq içindədir.

Qapı zəngi. Fəridə açır. Qəribə bir tip kağıza bükülü bir şeyi ona verir. Fəridə açıb baxır, qalın tüklü xəzi görəndə qorxub yerə salır.

T i p (*qəribə bir təəccüblə*). Niyə qorxdunuz, xanım? (*Əyilib xəzi yerdən götürür*) Bu nadir tapılan bir dəridir.

F ə r i d ə (*yalnız indi özünə gələrək*). Kim göndərib?

T i p. Yoldaş Sərkarov.

F ə r i d ə (*fikri dağınıq*). Yoldaş Sərkarov kimdir?

T i p. Hi-hi... tanımırsınız?

F ə r i d ə (*sərt*). Yox.

T i p. Yoldaş Sərkarov Qaplan Qəhrəmanoviç, mextorqun direktorudur da...

F ə r i d ə. Bəs, siz niyə hırıldayırsınız?

T i p. Hi-hi... Mən hırıldamıram, xanım, gülürəm.

F ə r i d ə. Nə üçün?

T i p. Dedim, bəs, zarafat edirsiniz, çünki sizin kimi böyük xanımlardan Sərkarovu tanımayan yoxdur. (*Xəzi sığallayaraq*) Bu çox qiymətli şeydir, əldə, azı, min beş yüz qiyməti var.

F ə r i d ə. Necə yəni "əldə"?

T i p. Hi-hi... yəni bazarda. Çasnı satışda.

F ə r i d ə. Yaxşı. Bəs, pulu?

T i p. Nə pul?

F ə r i d ə (*sərt*). Bura bax, deyəsən, axı, siz tolxəklik eləyirsiniz? Necə nə pul? Bunu bizə müftə verirlər?

T i p. Mən kiçik adamam, xanım... Onu yoldaş Sərkarov bilər.

F ə r i d ə (*qəribə bir həyəcanla*). Aparın! Tez!

T i p (*təəccüb içində*). Nə danışırsınız, xanım? Bəs, mən yoldaş Sərkarova nə deyim?

F ə r i d ə (*hücumla*). Aparın!

T i p (*qorxmuş halda götürülür*). Qəribədir... Qəribədir...

İşıq sönür, yananda Qənimətin otağı görünür. Anjel, Qənimət və Savalan tez-tez o biri qapıdan girib-çıxaraq stolun üzərinə cürbəcür yemək şeyləri-filan düzürlər.

S a v a l a n. Bəh... Bəh... Nə gözəl stoldur! Sağ ol, Anjel xanım! Anjel, bu tortu da özün hazırlamısan?

A n j e l (*acıqla*). Yox, konditer tutmuşam.

Q ə n i m ə t. Sən də... əlbəttə, özü hazırlayıb.

S a v a l a n. Bağışla, Anjel.

A n j e l. Bağışlamıram. Kim məni qiymətləndirmirsə, o, mənim düşmənimdir.

S a v a l a n. Allaha şükür ki, biz səni qiymətləndiririk. Sən bizim ən əziz qonağımızsan.

A n j e l (*inciyir*). Düzəltdin.

Q ə n i m ə t. Anjel nə üçün qonaq olur?

Bütün bu müddətdə Anjel süfrə ilə məşğuldur.

A n j e l. Yaxşı, biz buraya Anjelin kim olduğunu müzakirə eləməyə yığışmamışıq. Anjel sizin yağlı tərifləriniz çox eşidib.

Q ə n i m ə t. Bizim?

A n j e l. Siz oğlanların, nə təfavütü var...

S a v a l a n. Vallah, mənim sözümdə heç bir yağ-zad yoxdur.

A n j e l. Yaxşı, bitdi. (*Birdən şənlənərək*) Stol hazırdır, ağalar.

Q ə n i m ə t (*stola nəzər salaraq*). Deyəsən, içkimiz lap azdır. Mən qaçım bir şüşə şampan alım.

S a v a l a n. Qoy mən gedim. Sən bu gecə bəysən... (*Qapıya yönəlir*)

Q ə n i m ə t. Dayan! Mən müasir bəyəm. Ona görə də özüm gedəcəyəm. (*Yüyürərək çıxır*)

S a v a l a n. Anjel...

A n j e l. Yenə də məndən danışacaqsan?

S a v a l a n. Əgər, sənin barəndə danışmaq mənim üçün xoşdursa?

A n j e l. Müəyyən vaxta qədər.

S a v a l a n. Səhv edirsən. (*Qısa pauza*)

A n j e l (*papiros yandıraraq*). Fəridə mənim barəmdə sizə nə danışıb?

S a v a l a n. Heç bir şey. Nə üçün soruşursan ki?

A n j e l. Elə-belə.

Birdən Savalanın gözü qızın sumkasındakı kitaba sataşır.

S a v a l a n. O nə kitabdır?

A n j e l. Səttarxan haqqındadır.

S a v a l a n. Doğrudan?

A n j e l. Nə üçün təəccüb edirsən ki?

S a v a l a n. Axı, sən...

A n j e l (*onun cümləsini tamamlayır*). Savalan dağının harda olduğunu bilmirdin. İndi necə olub ki, Səttarxanla maraqlanırsan? (*Zarafatla*) Hər şey axır... Hər şey dəyişir.

S a v a l a n. Zarafatı burax, mən ciddi soruşuram... Yoxsa, elə-belə bekarçılıqdan oxuyursan?

A n j e l. Yox, Cənubi Azərbaycanın taleyi ilə maraqlandığım üçün oxuyuram.

S a v a l a n (*təhdidlə*). Anjel!

A n j e l. Nə var?

S a v a l a n. İstehza edirsən?

A n j e l. Axmaq! (*Hücumla*) Mən sənin düşündüyün qədər də düşüb itmiş adam deyiləm. Mən bilirəm ki, öz xalqına gülmək alçaqlıqdır.

S a v a l a n (*günahkar kimi, həyəcanla*). Axı, sən dünənə qədər o xalqı tanımırdın.

A n j e l. Tanımırdım, çünki onun haqqında mənə heç nə deyən olmamışdı.

S a v a l a n (*əsəbi bir həyəcanla*). Doğrudur! (*Öz-özünə danışırmış kimi*) Demək, bizi ondan məhrum etmək olmaz. Biz son mənzilin harada olduğunu bilirik və bir gün o mənzilə çatacağımıza inanırıq... Əgər, ata-baba ənənələrindən ayrı düşən Anjel bu gün Səttarxanı bir qəhrəman kimi sevib qiymətləndirirsə, demək, yaşasın ideya! Yaşasın bizim idealımız! Anjel, icazə ver, səni öpüm.

A n j e l (*əlini qabağa uzadaraq*). Sakit. Bəlkə sən elə bilirsən ki, mən Səttarxan haqqında sənə xoş gəlmək üçün oxuyuram?

S a v a l a n (*eyni hərarətlə*). Əlbəttə, yox! Mən hiss edirəm ki, sən təbiətən yaxşı qızsan. Necə deyərlər, naturalsan, dürəklərdən deyilsən!

A n j e l. Dürək nədir?

S a v a l a n. Lətifəsi səndən uzaq olsun, dürək... nə isə, xarici təsirlərə uyub əslini itirən, nə ondan, nə bundan olan xırda adamlara biz öz aramızda "dürək" deyirik...

A n j e l (*bərkdən gülərək*). Əcəb sərrast söz tapmısınız.

S a v a l a n (həqiqi heyranlıqla). Sən nə gözəl gülürsən, Anjel.

A n j e l (*mehribanlıqla*). Yaxşı... Sarı simə keçmə.

S a v a l a n (*zarafatyana*). Demək, sən tarın sarı simini unutmamısan!

A n j e l (*dərindən nəfəs alaraq, divanın üstündəki tara işarə ilə*). Bunu sən çalırsan, yoxsa Qənimət?

S a v a l a n. Mən.

A n j e l. Götür bir az çal, qulaq asaq.

S a v a l a n. Məclis qızışanda...

Anjel tarı götürüb bir-iki mizrab vuraraq dinləyir... Sonra yavaş-yavaş "Segah" çalıb asta, dərdli bir səslə oxuyur. Savalan dərin heyrət içində qulaq asır. Lakin Anjel sanki onu görmür. Anjel öz kədərinə dalaraq, bu dünyadan ayrılmışdır.

A n j e l (*oxuyur*). Yad eylədikcə vəslini, ey mahi tələtim,
Ağlar gözümdə qanə dönür eşq həsrətim...

S a v a l a n. (*özünü saxlaya bilməyərək qışqırır*). Anjel!

Anjel tarı yerə qoyur. Savalan qarşısıalınmaz bir həyəcanla onu öpür.

A n j e l (*onu özündən kənar edərək*). Lazım deyil, Savalan.

S a v a l a n (*eyni həyəcanla*). Anjel! Mən səni yalnız indi tanımağa başlayıram!

A n j e l (*kədərli təbəssümlə*). Gecikmisən.

S a v a l a n. Yox, gecikməmişəm. Mən həmişə hiss edirdim ki, sən göründüyün kimi deyilsən.

A n j e l (*eyni kədərli təbəssümlə*). Göründüyün kimi deyilsən!

Birdən qəti hərəkətlə qalxıb güzgünün qarşısında gözlərini silərək canlı və gümrah bir görünüşlə saçlarını düzəldir. Savalan yaxınlaşıb güzgüdə ona baxır, nə isə demək istəyir. Qənimət daxil olur.

Q ə n i m ə t. Bu da şampan! (*Savalana*) Niyə tərpənmirsən?

S a v a l a n (*Anjelə baxmaqda davam edərək*). Hipnoz olmuşam!

A n j e l (*onun qoluna girərək*). Mənim gözəl rəssamım, gəl əyləşək. Bizim bir-birimizi olduğu kimi tanımağımız mümkün deyil.

S a v a l a n. Mən sənin lə bərabər öz ürəyimi kəşf etmişəm. Bayaq o sarı simi sən dilləndirdin. Mən qulaq asdım, indi də mən dilləndirim, sən qulaq as! (*Qənimətə*) İndi mənə aydın oldu ki, nə üçün bu qızı görməyəndə darıxıram. Niyə saatlarca bunun haqqında düşünürəm.

A n j e l (*eyni zarafatla*). Demək, bizim sarı simlərimiz tamam başqa-başqa əhvalatlar hekayə edirmişlər.

S a v a l a n (*sanki birdən-birə taqətdən düşərək*). Qənimət bəy! Bizimki sevgidə gətirmədi! (*Coşğunluqla*) Ancaq biz and içmişik ki, heç bir dərdə təslim olmayaq. Vuraq, dostlar!

Şampan butulkasını götürür, bu dəmdə qapının zəngi vurulur. Qənimət qapını açır. Fəridə otağa daxil olur. Hamı bir an heyrət içində dayanıb ona baxır.

F ə r i d ə (*gülümsəyir*). Gözləmirdiniz, eləmi?

Q ə n i m ə t. Fəridə! Mənim ürəyimə dammışdı ki, sən gələcəksən. Sübut? Baxa bilərsən! (*Qənimət bu sözlərlə yemək stoluna işarə edir. Süfrəyə dörd dəst qab-qacaq, dörd qədəh qoyulmuşdur*)

S a v a l a n. Heç bayaqdan mənim ağlıma gəlməyib ki, niyə Qənimət stolun üstünə dörd adamlıq qab-qaşıq qoyub...

A n j e l. Mənim ağlıma gəlirdi. Ancaq fikirləşirdim ki, yəqin, başqa bir qız da gələcək. (*Fəridəyə*) Nə əcəb həyat yoldaşın (*son sözləri xüsusi vurğu ilə deyir*) səni tək buraxıb?

F ə r i d ə (*zarafatyana, lakin səmimi*). Əvvəla, həyat yoldaşım Moskvaya uçdu. İkincisi də, nə üçün tək buraxmasın? (*Eyni zarafatla*) Biz bir-birimizə inanırıq.

A n j e l. Allah eləsin!

F ə r i d ə. Anjel! Yoxsa, sən buna şübhə edirsən?

A n j e l. Sənə? Sənə yox. Sənin kimi mələyə kim şübhə eləyə bilər?

F ə r i d ə. Bəs, Ədalətə?

A n j e l (*gizli kin qarışıq bir zarafatla*). "Ədalət" sözünün mənası çox dərin olduğu üçün o barədə heç nə deyə bilməyəcəyəm.

F ə r i d ə (*zarafatla və səmimiyyətlə*). Eybi yoxdur, vaxt gələr, deyərsən.

A n j e l (*qətiyyətlə*). Yəqin ki...

S a v a l a n (*qızlara*). İnsafınız olsun, səbəbkar burada darıxır.

F ə r i d ə. A... doğrudan da... Qənimət! (*Onun əlindən tutaraq*) Mənim əzizim, bizim hamımızın əzizi! Səni təbrik edirəm! Bunu da qalstukuna taxarsan. (*Onun üzündən öpərək, əlindəki balaca şeyi verir*)

Q ə n i m ə t. Bu ki, sənin...

F ə r i d ə (*sözünü kəsərək*). Hə... O mənim qız vaxtı gəzdirdiyim üzüyün qaşıdır.

Q ə n i m ə t (*həyəcanla*). Sən o üzüyünü yaman çox istəyirdin.

F ə r i d ə (*gülümsəyərək başı ilə təsdiq edir*). Ona görə də, qoy onun qaşı sənin sinəndə yadigar qalsın.

Q ə n i m ə t (*həyəcanla*). Elə şey olmaz.

S a v a l a n (*amiranə*). Olar! (*Sancağı alıb Qənimətin qalstukuna taxır*) Aydındır?!

Q ə n i m ə t (*dərindən nəfəs alaraq*). Aydındır.

S a v a l a n. Elə isə başladıq. (*Şampan şüşəsini partladaraq qədəhləri doldurur. Qənimətə*) Sağ ol, qardaşım! Qoy bu yaqut həmişə sinəndə parlasın. Ömrün uzun olsun!

F ə r i d ə. Sağ ol, Qənimət! (*Qədəhini vurur*)

A n j e l. Sağ ol, Qənimət. Bugünkü bayram üçün gərək mən səni öpüm.

İçirlər. Savalan patefonu qurur. Müasir bir rəqs havası otağı bürüyür. Dördü də bir-birinin təklifini gözləmədən ayağa qalxıb oynayırlar.

Q ə n i m ə t. Uşaqlar! Bu il bir az tez, bir az gec, dördümüzün də iyirmi iki yaşı tamam olur. Planetimizdə olan bütün yaşıdlarımızın sağlığına! (*İçirlər*)

A n j e l (*birdən-birə fikrə gedən Savalanı zarafatyana sancır*). İyirminci əsrdə şairanə xəyallara dalmaq çox gülməli görünür.

S a v a l a n. Nahaq yerə, nə qədər dünya var, gözəllik var, şairanəlik də olacaq. Adam fikirləşir ki, Fəridənin bura gəlişi...

A n j e l. Leonardo da Vinçi firçasına layiqdir. Cakonda!

S a v a l a n. Fəridə, sənin bu gecə bizi yaddan çıxarmayaraq bura gəlməyin ürəyimi o qədər kövrəldib ki, ağlamaq istəyirəm.

F ə r i d ə (*zarafatyana*). Sizin kimi oğlanları kim unudar?

S a v a l a n (*ciddi kədərlə*). Yox, Fəridə, bizim kimi oğlanları unudanlar, bizdən heç xəbəri də olmayanlar çoxdur. (*Birdən coşğunluqla*) Amma vaxt gələr, bizi tanımağa, bizimlə hesablaşmağa məcbur olarlar! O zaman Amerikadakı hindular da bilərlər ki, Anjel kimdir.

A n j e l (*sərt*). Nə üçün təkcə Anjel?

S a v a l a n (*son dərəcə mehriban*). Ona görə ki, sən çox nəcib bir qızsan. (*Qənimətə*) Sənə nə olub? Qəm dəryasına qərq olmusan?

Q ə n i m ə t. Qətiyyən! Mən fikirləşirəm...

S a v a l a n. Nə fikirləşirsən?

Q ə n i m ə t. Fikirləşirəm ki, Fəridə yaxşı eləyib Ədalətə ərə gedib.

A n j e l. Necə?

Q ə n i m ə t. Evlənmək, ailə qurmaq üçün bizə ev-eşik lazım idi. Toy eləmək üçün pul lazım idi. Gəlinin geyinib adam içinə çıxması üçün yay-qış paltarı lazım idi... Qoluna qızıl saat, barmağına brilyant üzük lazım idi...

F ə r i d ə. Qızılsız-filansız da keçinmək olardı.

Q ə n i m ə t. Bütün bunları düzəltmək üçün Qənimət beş il işləyib pul yığmalı, Bakı Sovetində ev növbəsinə durmalı idi.

F ə r i d ə. Sən zarafat elə. Ancaq təəssüf ki, bunlar hamısı bir həqiqətdir. Ailə həyatı qurmaq üçün bizim imkanımız yox idi.

Q ə n i m ə t. Düzdür, yox idi... Aylıq təqaüdümü 30 yerə böləndə günümə bir manat iyirmi qəpik düşürdü. Həmişə kinoya, teatra biletimizi sən alırdın. Suya, dondurmaya sən qonaq eləyirdin.

F ə r i d ə. Yaxşı, məni kövrəltmə...

Q ə n i m ə t. Sən haqlısan, Fəridə. Ömür dayanıb bizi gözləmir. Mən səndən incimirəm.

A n j e l. Xahiş edirəm, bu nitqləriniz üçün başqa dinləyicilər tapasınız... Rəqs! Rəqs!

Anjel, Qənimət, Savalan coşğun rəqs edirlər. Fəridə də onlara qoşulur. Lakin oynaya bilmir. Çünki qəlbində, nə isə, bir ağırlıq var. Yoldaşlarının başı oyuna qarışanda Fəridə hiss olunmadan gedir. Bir azdan yoldaşları onun getdiyini bilirlər. Üçü də pərişan halda dayanır. Qısa pauza. Maşın qapısının açılıb-örtüldüyü eşidilir. Savalan pəncərəyə yaxınlaşır. Maşın səslənib uzaqlaşır.

S a v a l a n. Getdi... Maşınla getdi... Gözəl maşındır... (*Qısa pauza*)

Qənimət bakalını doldurub birnəfəsə içir.

S a v a l a n (*Qənimətə*). Nə olub? Deyəsən, eşqin təzədən geri qayıtdı?

Q ə n i m ə t (*sərt*). Zarafatı burax!

S a v a l a n. Bağışla. (*Qısa pauza*)

Q ə n i m ə t (*son dərəcə mütəəssir*). Sizdən nə gizlədim, uşaqlar. O maşının səslənib getməsi ilə ürəyimdə elə bir dərin boşluq açıldı ki, elə bil, hamı çıxıb ayrı bir dünyaya getdi. Biz isə, bu Yer planetində yalqız qaldıq. (*Qısa pauza*) Mənə elə gəlir ki, onun ürəyində bizə, nə isə, bir sözü var idi.

Pauza.

A n j e l (*oxuyur*).

Mən ona deyirdim
Ömrümün baharı.
O pozdu ilqarı, ilqarı.
Aldatdı ruhumu
O şirin nəfəsi,
O şirin busəsi, busəsi.
Qar kimi yağaram, yağaram,
Yel kimi əsərəm, əsərəm,
Ardınca gəzərəm, gəzərəm, gəzərəm.
Eşqimin xətrinə, xətrinə hər
Möhnətə dözərəm, dözərəm,

Möhnətə dözərəm, dözərəm, dözərəm.
Od salıb qəlbimə,
O, getdi, gəlmədi.
Dərdimi bilmədi, bilmədi.
Ay keçir, gün keçir,
Sinəmdə bu həsrət,
Bir də ki, məhəbbət, məhəbbət...
Qar kimi yağaram, yağaram,
Yel kimi əsərəm, əsərəm,
Ardınca gəzərəm, gəzərəm, gəzərəm.
Eşqimin xətrinə, xətrinə hər
Möhnətə dözərəm, dözərəm,
Möhnətə dözərəm, dözərəm, dözərəm.

İşıq azalır. İşıq güclənəndə Fəridənin otağı. Savalan siqaret yandırır.

F ə r i d ə (*mütəəssir*). İncimə, Savalan. Bu portret mənim də arzum idi. Lakin... (*Səsini yavaşıdaraq*) Bu mümkün deyil.

S a v a l a n (*həyəcanla*). Axı, nə üçün? Bəlkə axşam Qənimətin ad günündə bizdən incimisən?

F ə r i d ə. Qətiyyən. Mən sizdən necə inciyə bilərəm.

S a v a l a n. Bəs, onda nə olub? Nə üçün istəmirsən?

F ə r i d ə (*bir növ taqətsiz*). Lazım deyil, Savalan.

S a v a l a n. Bəlkə mənim talantıma inanmırsan?

F ə r i d ə. Sənin talantına hamı, bütün adamlar inanırlar. Özün bilirsən ki, mən sənin talantındakı dərinliyə heyranam. Sən ucuz şöhrət üçün işləmirsən, həqiqi sənət yaradırsan. Lakin, bununla belə, mənim portretimi çəkməyin lazım deyil.

S a v a l a n (*dərindən nəfəsini alaraq*). Səbəbini deməsən, getməyəcəyəm. (*Birdən həyəcanla*) Biz üç yoldaşın heç zaman bir-birimizdən gizli sirrimiz olmamışdır. İndi nə üçün sən bu qədər qapalı olmusan? (*Ağır pauza*) Nə üçün dinmirsən?

F ə r i d ə (*güclə eşidiləcək səslə*). Ədalət razı deyil.

S a v a l a n (*bərkdən gülərək*). Demək, qısqanır...

F ə r i d ə (*birdən canlanaraq*). Yox, qısqanmır.

S a v a l a n. Bəs, nə üçün razı deyil?

F ə r i d ə. Deyir, xalqdan ayıbdır. Söz-zad çıxararlar.

S a v a l a n (*Hamletsayağı*). Yerlər! Göylər! Yoxsa, cəhənnəmin özünüdəmi çağırım... Sənin hörmətli ərin xalqdan iki əsr geridə qalmışdır. Xalq həmişə mərdliyi namərdlikdən ayırmağı, ağı qaradan seçməyi bacarır. Rica edirəm, bunu ona deyəsən. İndisə, əlvida! (*Siqaretini külqabıya basır*) Mən getdim.

F ə r i d ə (*məyus bir əlacsızlıqla*). Əlvida nə üçün?

S a v a l a n (*şeylərini götürərək*). Çünki biz bir daha görüşməyəcəyik.

Sanki Fəridənin bütün ruhu bir anda uçub gedir.

F ə r i d ə (*eyni halsızlıqla*). Niyə?

S a v a l a n. Ona görə ki, sən bizə tamam yad olmusan. Sən bizim tanıdığımız, sevdiyimiz Fəridə deyilsən. (*Ani pauza. Mehriban bir ifadə ilə*) Mənim sözlərimdən incimə, Fəridə.

F ə r i d ə (*güclə eşidilən səslə. Onun üzünə baxmadan*). İncimirəm..

S a v a l a n (*eyni mehribanlıqla, mütəəssir*). Sağ ol, Fəridə. (*Zarafatla*) İşdir, dünyadır, əgər, bir şey üçün sənə lazım olsaq, saçlarından iki tük qoparıb, bir-birinə toxundurараq, bizi səsləyərsən. O saat yanında hazır olarıq.

Çıxır. Fəridə bir neçə saniyə donmuş kimi dayanır. Həyəcanla pəncərəyə yaxınlaşır. Sonra, bir təsəlli kimi, gündəliyini çıxarıb yazmağa başlayır.

F ə r i d ə n i n d a x i l i s ə s i. Mən öz ərimin xahişini yerinə yetirərək, Savalanın mənim portretimi çəkməsindən imtina etdim. O, həmişəlik çıxıb getdi. Mənə elə gəldi ki, onunla birlikdə bütün səmimi dostlarım, gəncliyimin əziz günləri də məni əbədi olaraq tərk eləyib getdi. Özümü soyuq, məyus bir yalqızlıq içində hiss edirəm. Mən özümə yer tapa bilmirəm.

Bayırda maşın səsi, Fəridə gündəliyi götürüb yeşiyə qoyur. Ədalət gəlir. Onun əlində balaca sumka və plaş vardır. Fəridə onun üstünə atılır. Uzun illərin həsrəti kimi ərini qucaqlayıb öpür...

Ə d a l ə t. Nə yaman qəribsəmisən.

F ə r i d ə. Səfərin necə keçdi?

Ə d a l ə t. Əla! (*Sumkasına işarə ilə*) Sənin üçün qiymətli hədiyyə almışam. Mavi brilyant! (*Külqabında siqaretin kötüyünə işarə ilə zarafatyana*). Bu lap macəra romanına bənzəyir... Kim gəlmişdi?

F ə r i d ə. Savalan.

Ə d a l ə t. Rəssam?

F ə r i d ə (*qəribə bir dalğınlıqla*). Məncə, biz ikimiz də ancaq rəssam Savalanı tanıyırıq.

Ə d a l ə t (*ani bir diqqətlə*). Elədir. (*Gülümsəyərək*) Nə oldu, portretin çəkilişinə başladınız?

F ə r i d ə (*eyni dalğınlıqla gülümsəyir*). Sən ki, razı deyildin, necə başlaya bilərdik...

Ə d a l ə t (*Fəridə üçün imtina etməyin çox ağır olduğunu hiss edir. Lakin üzə vurmur*). Təşəkkür edirəm.

F ə r i d ə (*birdən qeyri-adi bir qətiyyətlə*). Mən işləmək istəyirəm, Ədalət!

Ə d a l ə t. Necə yəni işləmək?

F ə r i d ə. Öz ixtisasım üzrə. Sənin gəlməyini gözləyirdim. Sabah gedəcəyəm nazirliyə.

Ə d a l ə t (*zarafatla*). Yoxsa, pulsuzlamısan?..

F ə r i d ə (*cavab onun xoşuna gəlmir*) Məgər, məsələ yalnız puldan ibarətdir?

Ə d a l ə t. Darıxırsan?

F ə r i d ə (*sərt*). Yox!

Ə d a l ə t (*onun əlindən tutaraq zarafatyana*). O... mənim ceyranım əsəbiləşib ki.

F ə r i d ə. Bəsdir... Sənə demişəm ki, mənə ceyran demə.

Ə d a l ə t. Dilim öyrənib. Axı, ceyran heyvanların ən qəşəngi, ən məsumudur.

F ə r i d ə. Nə olsun? Mən ki heyvan deyiləm. (*Ədalət bərkdən gülür*)

Ə d a l ə t. Yaxşı, axı, sən nəyə görə mütləq işləmək istəyirsən?

F ə r i d ə (*hərarətlə*). Ona görə ki, mən on altı il oxumuşam. Ona görə ki, anam, yoldaşlarım mənə bir cür baxırlar. Mən keçən gecə Qənimətin ad gününə getmişdim.

Ə d a l ə t (*bərk alınır, lakin üzə vurmur*). Qənimətin?

F ə r i d ə. Bəli, mən orada özümü o qədər pis, o qədər yabançı hiss edirdim ki... Özüm özümə lazımsız bir əşya kimi görünürdüm.

Ə d a l ə t (*təəccüblə*). Məgər, mənim varlığım sənin üçün bu qədər əhəmiyyətsizdir?

F ə r i d ə. Ancaq bir adam üçün yaşamaq çətindir.

Ə d a l ə t (*zarafatla*). Elə bilirdim ki, mən sənin üçün tamam bir aləməm...

F ə r i d ə. Sən mənim üçün bir aləm olmaqla bərabər, eyni zamanda, içində yaşadığımız cəmiyyətin bir üzvüsən. (*Gülümsəyir*) Axı, mən fizikəm. Bütün molekullar bir-birilərı ilə bağlı hərəkət elədikləri kimi, biz insanlar da bir-birimizə bağlıyıq. (*Qısa pauza*)

Ə d a l ə t. Nə üçün sən mənə deməmiş o məclisə gedirdin?

F ə r i d ə. Sən burda yox idin.

Ə d a l ə t. Yox idim – demək, getmək lazım deyildi. Mən bilirəm ki, sənin ürəyində ona qarşı heç bir şey yoxdur və ola da bilməz. Mən özümü hər yetənlə müqayisə etmək fikrində də deyiləm... Lakin...

F ə r i d ə (*alınaraq*). Yox, Ədalət, Qənimət "hər yetən" deyil. O da, Savalan da çox dəyərli oğlanlardır. Əgər, sən onları tanıyıb qiymətləndirmirsənsə...

Ə d a l ə t (*soyuq*). Mən görürəm ki, bizim söhbətimiz çox arzuolunmayan yerə gedib çıxa bilər. Ona görə də, burda nöqtə qoyaq. (*Zarafatyana*) Arzu eləyək ki, sən öz ərindən xəbərsiz heç bir məclisə getməyəsən.

F ə r i d ə. Olsun. Ancaq mən işə gedəcəyəm!!

Ə d a l ə t (*sərt və qəti*). Yox, Fəridə, sən işə getməyəcəksən. Çünki bu saat bizim buna ehtiyacımız yoxdur; qaldı yoldaşlarının sənə bir cür baxması, məncə, bu da səbəb ola bilməz. Çünki sən, birinci növbədə, mənim bu işə necə baxmağımla hesablaşmalısan. Ümumiyyətlə, mən sənin əvvəlki student yoldaşlarınla oturub-durmağının tərəfdarı deyiləm.

F ə r i d ə. Nə üçün?

Ə d a l ə t (*sərt*). Çünki onlar bizim səviyyəmizdə adamlar deyillər.

F ə r i d ə. Dedim ki, onlar çox ləyaqətli adamlardır!

Ə d a l ə t (*səbrsiz*). Başa düş, Fəridə, sənin belə hərəkətlərin mənim hörmətimi korlaya bilər.

F ə r i d ə. Başa düşmürəm. (*Öz-özü ilə danışır kimi*) Mən tamam bir anlaşılmazlıq içindəyəm.

Ə d a l ə t. Qəribədir... (*Siqaret yandırır*)

F ə r i d ə (*sanki özü öz fikirlərinə cavab verir*). Yox... Mən mütləq işə getməliyəm. Mən özümü pis hiss edirəm. Mən adamların arasında olmaq istəyirəm.

Ə d a l ə t (*əsəbini gizlətməyə çalışır*). Məgər, biz adamlar arasında deyilik? Məgər, sən hər gecə qonaqlıqlara, konsertlərə getmirsən? Məgər, bizə tanışlar, dostlar gəlmirlər?

F ə r i d ə. Mən heç bir zaman sənin dostlarının, tanışlarının məclisində özümü sərbəst hiss eləyə bilmirəm.

Ə d a l ə t. Axı, nə üçün?

F ə r i d ə. Bilmirəm... Mənə elə gəlir ki, onlar heç bir zaman öz ürək sözlərini demirlər... Heç bir zaman əslində düşündükləri kimi danışmırlar... Mən onları tanıya bilmirəm... Elə bil ki, maska taxırlar. Mən onlardan qorxuram.

Ə d a l ə t (*özünü saxlaya bilməyərək*). Bəsdir, Fəridə! Sən bununla məni də təhqir eləyirsən.

F ə r i d ə. Qətiyyən. Mən yalnız hiss etdiklərimi deyirəm. Doğrusunu bilmək istəyirsənsə, mən özüm də onların yanında dönüb ayrı cür oluram. Süni, qeyri-səmimi...

Ə d a l ə t. Axı, belə olmağa səni nə məcbur edir?

F ə r i d ə. Yəqin ki, ümumi vəziyyət. Ümumi mühit, maskarada girən gərək maska taxsın! Mən yalandan gülürəm, yalandan şənlik edirəm.

Ə d a l ə t. Məgər, mənim dostlarımın məclisində həqiqi səmimiyyət yoxdur?

F ə r i d ə (*ürəkdolusu*). Yoxdur! (*Qısa pauza*) Ah, Ədalət, sən bircə bilsəydin ki, o qızıl dişli yaltaqların süni gülüşləri, süni tərifləri məndə nə qədər dərin nifrət doğurur... Mənə elə gəlir ki, onlar daldada baş kəsirlər.

Ə d a l ə t. Demək, həqiqi səmimiyyət ancaq qara camaatdadır...

F ə r i d ə (*təəccüblə*). Qara camaat? Məgər, indi belə termin var?

Ə d a l ə t (*əsəbi*). Mən adi adamları nəzərdə tuturam.

F ə r i d ə. Mənim üçünsə adi və qeyri-adi adam yoxdur. Həqiqi, mərdanə insanlar var.

Ə d a l ə t. O da ancaq sənin dostlarındır!

F ə r i d ə. Sən nahaq istehza eləyirsən. Onlar nə üçün yaşadıqlarını bilirlər.

Ə d a l ə t. Bəlkə, sən məni də qeyri-səmimi, mənasız bir adam hesab edirsən?

F ə r i d ə (*sanki bunun, həqiqətən də, belə olduğundan qorxaraq, ani bir vahimə içində ərinə diqqətlə baxır, sonra bu şübhələrini özündən rədd edirmiş kimi həyəcanla*). Yox... yox, əgər, elə olsaydı, mən səni sevməzdim. Sənin arvadın olmazdım. Sən elə deyilsən. Onlar hamısı sənə yaltaqlanan rəzillərdir. Nə üçün sən onların başını-gözünü əzib qovmursan! Qoy cəhənnəm olsun onların hədiyyələri də, özləri də! (*Bu zaman kimsə bərkdən gülür və nə üçünsə Fəridənin gözünə skelet kişinin dəhşətli üzü görünür. Qız qorxaraq bir addım geri çəkilir. Kişinin xəyalı yox olur. Fəridə eyni vahimə içində öz-özü ilə danışırmış kimi pıçıldayır*) Bəlkə iş üçün lap bu saat getmək lazımdır?! Bəlkə Qənimətə zəng eləyim? O, gedib danışsın?

Ə d a l ə t (*qətiyyətlə*). Sən heç bir yerə getməyəcəksən, Fəridə!

F ə r i d ə. Necə, mən işə girməyəcəyəm?

Ə d a l ə t. Yox! (*Qışqırır*) Burax bu Qənimətləri! Hələ məlum deyil, sənin dostların yaxşı adamlardır, yoxsa mənimkilər.

F ə r i d ə (*dərin anlaşılmazlıq içində*). Doğrudanmı, sən onların alçaqlığını görmürsən, Ədalət? Doğrudanmı, hər ay gəlib səndən pul alan skeletin dəhşətini hiss eləmirsən?

Ə d a l ə t. Rica edirəm, mənim işlərimə qarışmayasan! (*Fəridə təəccüblə ona baxır. Telefon zəngi. Ədalət əsəbi hərəkətlə dəstəyi götürür. İşıq eyni zamanda telefon xəttinin o biri ucunda olan Anjelin üzərinə düşür*) Eşidirəm.

A n j e l. Mən səni gözləyirəm.

Ə d a l ə t. Sonra!

A n j e l. Mən səni bu gün, bu saat gözləyirəm! Eşidirsənmi?!

Ə d a l ə t (*çarəsiz*). Yaxşı... (*Dəstəyi asır. Anjelin üzərinə düşən işıq sönür*)

F ə r i d ə. Nə olub?

Ə d a l ə t. Heç nə. Moskvadan adam gəlib... Mənimlə görüşmək istəyir.

F ə r i d ə. Bəs, niyə bir cür oldun?

Ə d a l ə t (*əsəbi*). Bu görüşlər adamı yorur, təngə gətirir. (*Çıxır*)

Fəridə həyəcan içindədir. O özünə yer tapa bilmir. Qapı zəngi. Fəridə gedib açır. Həmin skelet kimi arıq, əcaib kişi qapıda dayanmışdır.

F ə r i d ə (*ani bir vahimə içində*). Nə istəyirsiniz? (*Kişi susur*) Nə istəyirsiniz? (*Skeletəbənzər kişi eyni sükut içində baxır*) Kişi, lalsan?

S k e l e t ə b ə n z ə r k i ş i (*gözlənilməyən bir gümrahlıqla*). Bəli.

F ə r i d ə. Necə lalsan ki, danışırsan?

S k e l e t ə b ə n z ə r k i ş i. Mən danışan lalam, xanım.

F ə r i d ə (*qorxu və maraq içində*). O nə deməkdir?

S k e l e t ə b ə n z ə r k i ş i. Onun nə demək olduğunu Yer üzündə bir mən bilirəm, bir də sizin əriniz.

F ə r i d ə. Mən necə? Bilə bilərəm?

S k e l e t ə b ə n z ə r k i ş i. Onu ərinizdən soruşun.

Pauza. Fəridə indi qorxmur. Nəyi isə aydınlaşdırmağa çalışır. Fəridə qayıdıb o biri otaqdan çıxan Ədalətlə qarşılaşır.

Ə d a l ə t. Kim idi?

F ə r i d ə (*key kimi*). Kişi.

Ə d a l ə t. Hansı kişi?

F ə r i d ə. Lal... Skeletəbənzər kişi. (*Vahimə içində*) Qəribədir, danışa bildiyi halda, deyir, lalam. (*Ədalət cəld gedib kişiyə pul verir. Skeletəbənzər kişi gedir. Ədalət nə isə düşünür. Sonra iti addımlarla gedir*) Bu nədir?.. Yoxsa, mən dəli oluram... (*Ətrafı təəccüblə gözdən keçirir*) Elə bil ki, birdən-birə hər şeyə qarşı məndə qəribə bir soyuqluq, bir yadlıq əmələ gəlib... hətta, hətta... Ədalətin özünə qarşı da.

İşıq sönür. Yananda Anjelin evi. Anjel və Savalan.

A n j e l. Mən heç kəsi sən düşündüyün mənada sevə bilmirəm, Savalan.

S a v a l a n (*həyəcanla*). Axı nə üçün?

A n j e l. Çünki məni aldadıblar. Mənim ilk sevgimi ayaqlar altına salıb tapdalayıblar. Mən məhəbbətə olan inamımı itirmişəm.

S a v a l a n. Əgər, aldadıblarsa, bunda sənin təqsirin yoxdur.

A n j e l. Yox, mənim təqsirim var. Biz qızlar həmişə bütün günahı kişilərin boynuna qoymağa adət etmişik. Biz hissiyyata daha tez qapılırıq, daha tez zəiflik göstəririk, daha tez inanırıq, halbuki bizim öz mənliyimizi, namusumuzu hərraca qoymağa ixtiyarımız yoxdur. Çünki dünyaya gələn yeni insanın taleyi, gələcəyi üçün, birinci növbədə, biz analar cavabdehik!

S a v a l a n. Nə üçün "birinci növbədə" siz?

A n j e l. Bilmirəm... Yəqin, ondan ötəri ki, biz uşağa sizdən daha çox yaxınıq, biz daha çox əziyyət çəkirik.

S a v a l a n (*onun əlindən tutaraq*). Anjel! Mən səni sevirəm! Madam ki, sən öz təqsirini bu qədər dərindən hiss etmisən, demək, biz onun üzərindən qırmızı bir xətt çəkə bilərik.

A n j e l (*əli oğlanın əlində başını bulayır*). Yox, Savalan. Sən həyata indi-indi qədəm qoyan, böyük ideallarla yaşayan gül kimi təmiz bir oğlansan. Sənin və yoldaşlarının mənəvi acizliyə, ikiüzlülüyə, idealsızlığa qarşı hücum mövqeyi tutmağınız mənim xoşuma gəlir. Mən sənin özünə də, istedadına da heyranam, ona görə də, sənə gəlmərəm!

S a v a l a n (*öz-özü ilə danışırmış kimi*). Qəribə məntiqdir. (*Birdən coşğun həyəcanla*) Biz tamamilə yeni bir həyata başlayırıq! Sənin gözəl duyğuların, gözəl arzuların yenidən qayıdar...

A n j e l. Bəlkə də... Lakin indi mənim özümdən başqa daha vacib qayğılarım var.

S a v a l a n. Nədir onlar? Bilmək olmaz? (*Anjel "yox" mənasında başını bulayır..*) Eh... Anjel... Mənə elə gəlir ki, sən yenə də səhv edirsən.

A n j e l (*qətiyyətlə*). Yox! Mən daha səhv etməyəcəyəm. (*Yaxınlaşıb onun üzündən öpərək*) İndisə get, Savalan. (*Saatına baxır*) Bu saat bura başqa bir adam gələcək. Mənim onunla mühüm söhbətim var.

S a v a l a n (*məyus*). Biz bir daha görüşməyəcəyik?

A n j e l. Nə üçün görüşmürük... (*Mehriban təbəssümlə*) Biz həmişəlik dost, sirdaş olacağıq. (*Ruhla*) Qənimətə salam de.

S a v a l a n (*çox pərişan*). Anjel.

A n j e l (*eyni mehriban təbəssümlə onun əlindən tutur*). Mənim əzizim... Tezliklə hər şey keçib gedəcəkdir... Sən gənc, gözəl bir qızla evlənəcəksən... və bir gün küçədə qoca Anjelə rast gəlib bir zaman ona aşiq olduğuna ürəyində güləcəksən.

S a v a l a n (*üsyanla*). Heç vaxt! Necə olacaq ki, sən qocalacaqsan, biz cavan qalacayıq?

A n j e l. "Biz!" (*Gülür*) Demək evlənəcəksən? (*Dərindən nəfəs alaraq*) Sağ ol, mənim rəssamım! Mən sənin yaradıcılığını həmişə ürək döyüntüsü ilə izləyəcəyəm!

S a v a l a n (*məyus*). Hələlik, Anjel!..

A n j e l. Hələlik, Savalan!.. (*Savalan çıxır. Anjel onun ardınca uzun bir nəzər salaraq öz-özünə*) Mən özümdən, öz səadətimdən imtina etmirəm, Savalan! Lakin mən bundan sonra oğlum üçün yaşayacağam! Mən onun sənin kimi namuslu, mərd bir oğlan olmasına çalışacağam. (*Kinli bir qətiyyətlə*) Və mən buna müvəffəq olacağam! (*Qapı zəngi. Anjel açır. Ədalət gəlir*)

Ə d a l ə t. İndi buradan gedən o rəssam idi?

A n j e l. Bəli, necə məgər?

Ə d a l ə t. Heç... elə-belə.

A n j e l. Niyə soruşmursan ki, nə üçün gəlmişdi?

Ə d a l ə t. Nə üçün soruşmalıyam? Sənin kimi cavan qadının evinə niyə gələrlər?

A n j e l. Yaxşı. Sən uşağa nə vaxt öz familiyanı verəcəksən?

Ə d a l ə t. Bu mümkün deyil, Anjel.

A n j e l. Nə üçün?

Ə d a l ə t. Çünki sən bununla mənim ailə həyatımı pozacaqsan. Əgər, Fəridə bu əhvalatı bilsə...

A n j e l (*sakit*). Mən indiyə qədər bu barədə ona bir söz deməmişəm. Hətta, o, mənim uşağım olduğunu da bilmir. Mən bundan sonra da susacağam.

Ə d a l ə t. Uşağı mənim familiyama yazdırandan sonra gizləmək olmaz.

A n j e l (*səbrlə*). Mən bir daha Fəridənin gözünə görünməməm!

Ə d a l ə t. Məsələ yalnız gözünə görünməməkdə deyil.

A n j e l (*ona diqqətlə baxaraq*). Mən, indiyə qədər səndən aliment tələb eləmədiyim kimi, bundan sonra da eləməyəcəyəm!

Ə d a l ə t (*yalvarışla*). Anjel! Qoy o sənin familiyanda qalsın.

A n j e l (*səbrlə*). Gələcəkdə o məndən soruşmaz ki, atam kimdir?

Ə d a l ə t. Gələcək hələ uzaqdadır... O barədə sonra düşünərik.

A n j e l. Bəs, indi soruşanlara nə cavab verim?

Ə d a l ə t. Bir söz tapıb demək olar...

A n j e l. Birdə sənin adın olmasın, eləmi?

Ə d a l ə t. Anjel! Özün hər şeyi başa düşürsən... Ailə... vəzifə, axı, hamı məni təmiz bir adam kimi tanıyır.

A n j e l. Daha yaxşı. Görərlər ki, sən, namuslu bir adam kimi öz vicdani borcunu yerinə yetirirsən.

Ə d a l ə t. Sən uşağı da götür, yenə də qayıt Moskvaya, mən hər ay sənə istədiyin qədər pul göndərərəm.

A n j e l (*istehza ilə*). Sənin maaşın ancaq öz ailənə çatar. Mənə istədiyim qədər pulu hardan göndərəcəksən?

Ə d a l ə t. Onun sənə dəxli yoxdur.

A n j e l. Yox, dəxli var! Sən deyirsən ki, təmiz adamsan... Bizdə təmiz adam, ancaq maaş cədvəlinə qol çəkib aldığı pulla yaşayır.

Ə d a l ə t. Mənim necə adam olduğumu bilirlər. Amma mən sənin uşağının atası olduğumu bilmirəm. Mən buna inanmıram!

A n j e l. Nə üçün?

Ə d a l ə t. Çünki səni məndən başqaları da tanıyırdı.

A n j e l. Axı, sən bilirsən ki, biz tanış olanda mən bakirə qız idim. Mənim on səkkiz yaşım hələ tamam olmamışdı.

Ə d a l ə t. Mən heç nə bilmirəm və sən də mənə heç nə sübut eləyə bilməzsən!

A n j e l. Sən əsəbiləşdiyin üçün bu cür danışırsan... yoxsa, elə belə də düşünürsən?

Ə d a l ə t. İndi ki, sən yaxşı sözü eşitmirsən, mənim mövqeyimi nəzərə almırsan, o zaman mənim də ixtiyarım var istədiyim kimi düşünüm...

A n j e l. Amma, əslində, uşağın atası olduğunu inkar eləmirsən?

Ə d a l ə t. Lazım gələrsə, inkar eləyə bilərəm və hamı da mənə inanar.

A n j e l. Burda sənin lə məndən başqa ayrı adam yoxdur. Xahiş edirəm, bir sualıma düzgün cavab verəsən.

Ə d a l ə t. Buyur.

A n j e l. Sən keçən dəfə Moskvada gördün ki, o sənə nə qədər oxşayır. Necə qəşəng uşaqdır!..

Ə d a l ə t. Sonra?

A n j e l. İndi sən, özündə ona qarşı, az da olsa, atalıq duyğusu hiss eləmirsən?

Ə d a l ə t (*tərəddüdsüz*). Yox.

A n j e l. Heç?

Ə d a l ə t. Heç!

A n j e l. Bu üç ildə o bir dəfə də olsun sənin yadına düşməyib?

Ə d a l ə t. Yox.

A n j e l (*alma ilə dolu vazanın yanındakı şiş bıçağı götürərək). Mən and içmişəm ki, əgər, sən uşağı öz familiyana yazdırmağa razı olmasan, bu bıçağı sancam düz ürəyinin başına, lakin bu etirafından sonra sənin ölüb-ölməməyin nə mənə lazımdır, nə də oğluma. (Bıçağı yerə tullayaraq*) Gedə bilərsən.

Ə d a l ə t. Bəlkə... bir kömək-zad...

A n j e l. Gedə bilərsən!

Ə d a l ə t. Bəlkə... bir az pul...

A n j e l (*qışqırır*). Rədd ol! (*Ədalət çıxır. Bayırda maşın səslənib, uzaqlaşır. Anjel siqaret yandırıb bir-iki qullab vurur. Sonra o biri otağa keçir. Səhnə bir neçə saniyə boş qalır. Qapı zəngi. Anjel səhnədən keçərək qapını açır. Fəridə daxil olur. O, gərgin əhvali-ruhiyyədədir. Anjel bayaqkı əhvalatdan sonra özünü ələ almağa çalışaraq*) Nə olub?

F ə r i d ə. Heç nə...

A n j e l. Yenə də...

F ə r i d ə. Mən sənlə söhbətə gəlmişəm, Anjel.

A n j e l. Nə barədə?

F ə r i d ə. Özüm barədə.

A n j e l (*gülümsəyərək*). Sənin kimi xoşbəxt xanımın özü barədə söhbəti maraqlıdır.

F ə r i d ə. Yox, Anjel. Mənim xoşbəxtliyimdə nə isə çatışmır.

A n j e l (*siqaretindən dərin bir qullab alaraq, ciddi*). Səncə, çatışmayan nədir?

F ə r i d ə. Bilmirəm. (*Qısa pauza*) Anjel, sən məndən təcrübəlisən. Çox yerlər gəzmisən... Çox adamlar görmüsən... Ona görə də, mən sənlə məsləhətləşmək istəyirəm.

A n j e l. Mən səni dinləyirəm, Fəridə... (*Qısa pauza*)

F ə r i d ə (*çətinliklə*). Sən bilirsən ki, mən ərimi çox sevirəm.

A n j e l. Hiss edirəm.

F ə r i d ə. Ancaq onda bəzi xasiyyətlər meydana çıxır ki, bu, məni yaman narahat edir.

A n j e l. Məsələn?

F ə r i d ə. Məsələn, Savalan mənim portretimi çəkmək istəyirdi, o razı olmadı.

A n j e l. Sən də güzəştə getdin.

F ə r i d ə. Bəli... Sonra mənim Qəniməti təbrik eləməyə getməyim onu çox acıqlandırdı... O, mənə onlarla görüşməyi qəti qadağan etdi... Mən bütün yoldaşlarımdan, bütün mənə tanış həyatdan ayrılmışam. Mən özümü qızıl qəfəsə salınmış quş kimi hiss edirəm. Sonra ən pisi də budur ki, o mənim işə girməyimə razılıq vermir. Deyir, sənin işləməyinə bizim ehtiyacımız yoxdur.

A n j e l (*gülümsəyir*). Doğru deyir də... Hər gün o qədər qiymətli hədiyyələr gələn bir ailənin...

F ə r i d ə (*hərarətlə*). Axı, nəyə görə bizə o qədər qiymətli hədiyyələr gəlməlidir? O hədiyyələri gətirənlərin özləri o qədər pulu hardan alırlar?

A n j e l (*qəsdən*). Onun sənə dəxli yoxdur. Sənin borcun yaxşı geyinmək, yaxşı yeyib-içmək və öz sevimli ərini razı salmaq, əyləndirməkdir.

F ə r i d ə (*heyrətlə*). Anjel!

A n j e l. Nə var?! Sən ki, onu sevirsən?

F ə r i d ə. Nə olsun! Məgər, sevmək bütün həyatdan ayrı düşmək, kölə olmaq deməkdir?

A n j e l (*öz-özü ilə danışırmış kimi*). Bizim faciəmiz ondadır ki, öz səhvimizi sonradan başa düşürük.

F ə r i d ə (*həyəcanla*). Anjel, mən səndən məsləhət, təsəlli almağa gəlmişəm.

A n j e l. Mənim verəcəyim məsləhət qorxuram sənin üçün ağır olsun, Fəridə.

F ə r i d ə. Nə üçün?

A n j e l. Çünki sənin ərin çox mahir bir fırıldaqçıdır.

F ə r i d ə (*qışqırır*). Sən nə ixtiyarla onun haqqında belə sözlər danışırsan?

A n j e l (*eyni soyuqqanlılıqla*). Əlbəttə, ixtiyarım olmasaydı, danışmazdım.

F ə r i d ə. Yalandır! O, namuslu adamdır!

A n j e l. Ş...ş... Sakit! Siqaret istəyirsən?

F ə r i d ə. İstəmirəm. (*Anjel onun qolundan tutaraq o biri otağa çəkir*)

A n j e l i n s ə s i. Necə oğlandır?

F ə r i d ə n i n s ə s i (*acıqlı*). Çox qəşəngdir... Kimin uşağıdır.

A n j e l i n s ə s i. Mənim.

F ə r i d ə n i n s ə s i. Bəs, niyə indiyə qədər deməmisən?

A n j e l i n s ə s i. Onun səbəbini sonra bilərsən... Gözlərinə, alnına, ağzına diqqətlə bax! (*Qısa pauza*) Kimə oxşayır!

F ə r i d ə n i n s ə s i (*həyəcan, qorxu içində*). Yox... Ola bilməz!

A n j e l (*amiranə qışqırır*). Kimə oxşayır?!

Fəridə əlləri ilə üzünü tutmuş olduğu halda dəhşətlə səhnəyə daxil olur. Anjel də onu təqib edir.

F ə r i d ə. Ola bilməz! (*Qısa pauza. Anjel siqaret yandırır. Fəridə birdən ona sarı dönərək, tamam taqətdən düşmüş halda*) Bəs, sən nə üçün bunu məndən gizlədirdin, Anjel?

A n j e l. Çünki sən ərini sevirdin... Sən göyün yeddinci qatındaydın. Əgər, o, bir az bundan əvvəl, burada, mənim qarşımda öz günahını etiraf eləyib uşağı familiyasına yazdırmağa razılıq versəydi, mən yenə də sənə heç nə deməzdim. Lakin o, öz doğma oğlundan da imtina etdi. Sən isə, məndən onun haqqında məsləhət almağa gəlmisən.

Fəridə sanki birdən canlanaraq, möhkəm addımlarla otaqdan çıxır, Anjel siqaret yandırır. Sonra telefona yaxınlaşaraq zəng edir.

A n j e l (*telefona*). Alo, rica edirəm qonşuluğunuzdan Savalanı çağırasınız. (*Qısa pauza*) Alo! Savalan! Mən Fəridənin anasının telefonunu bilmirəm. Tez ona zəng elə, qoy getsin Fəridəgilə... heç nə olmayıb... Fəridə bərk əsəbiləşib. Sonra deyərəm. Yaxşı olar ki, sən də gedəsən. Gecikməyin.

Dəstəyi asaraq özü də yüyürür. İşıq bir an sönüb yenə də yanır. Fəridə öz evinə daxil olaraq, gündəliklərini yandırır. Gövhər, Ədalət, sonra isə Qənimətlə Savalan gəlir. Ədalət o biri otağa keçmək istəyərkən skelet kişi ilə qarşılaşıb dayanır. Fəridə çamadanını götürərək Gövhərlə ağır-ağır gedir. Qənimətlə Savalan dayanıb baxır. Anjel həyəcanla yüyürərək daxil olur. Fəridəgilin ardınca baxır. Sonra qabağa gələrək zala müraciət edir.

A n j e l. Siz elə güman etməyin ki, mən Ədalətdən intiqam almaq üçün belə etdim... Yox! Mən bayaq dedim ki, o, mənim üçün də, oğlum üçün də bir heçdir. Lakin mən Fəridə kimi yaxşı bir qızın bu heçə qurban getməsinə dözə bilmədim. (*Sonra pərdə Anjelin sözsüz mahnısı altında ağır-ağır enir*)

P ə r d ə

1969

XURŞUDBANU NATƏVAN

İŞTİRAK EDİRLƏR

X u r ş i d b a n u N a t ə v a n
C a n i ş i n
K n y a z X a s a y
S e y i d H ü s e y n
H i d a y ə t x a n
M i r z ə R u h u l l a h
N ə v v a b
M a m a y ı
T e r V a h a n
Z a h i r b ə y
Q o c a k n y a z
D a ş d ə m i r
B ə y i m
K o r k a m a n ç a ç ı
T ə h m i n ə
Ş a h m a r
M ö h n ə t
F ə r ə c b ə y
Q a l a r ə i s i
M i x a y l o v
Ş a h z a d ə
M ə l i k ü l d ö v l ə
M u r a d a l ı

BİRİNCİ PƏRDƏ

BİRİNCİ ŞƏKİL

Qafqaz canişininin malikanəsi. Pərdə açılanda geniş otaqda Xurşidbanu ilə Mirzə Ruhullah sükut içində dayanıb zala baxırlar. Knyaz Xasay iti addımlarla gəlib Xurşidbanunun qarşısında dayanır.

K n y a z X a s a y. Canişin cənabları indi buyurub sizi dinləyəcəklər, Banu bəyim.

X u r ş i d b a n u. Təşəkkür edirəm, knyaz.

K n y a z X a s a y. Qulluğunuzda həmişə hazıram, Banu bəyim.